

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

на тему: Управління фінансовою стабільністю банку за матеріалами
АТ «Державний ощадний банк України»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»

ДРФБС. 015141.01.05.00

Виконав: студент II курсу, група ФБСм-19-1 _____ Н.М.Сидорчук
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Керівник: канд. техн. наук, доцент _____ І.В.Форкун
Підпис, дата Ініціали, прізвище

Нормоконтроль _____
Підпис, дата Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри

д-р. екон. наук, професор

прізвище

_____ Підпис, дата

Н. А. Хрущ
Ініціали,

_____ 2020 р.

Хмельницький 2020

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні засади управління фінансовою стабільністю банку	10
1.1 Сутнісна характеристика фінансової стабільності банку та визначення її основних індикаторів	10
1.2 Обґрунтування складових системи організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку	17
2 Формування аналітичного підґрунтя оцінки управління фінансовою стабільністю банку	31
2.1 Аналітична оцінка розвитку та управління фінансовою стабільністю банківської системи України в 2014-2019 р.р.	31
2.2 Оцінка фінансової діяльності АТ «Державний ощадний банк України» на ринку банківських послуг в 2017-2019 р.р.	42
3 Напрями вдосконалення управління фінансовою стабільністю банку	59
3.1 Методичний підхід до оцінки фінансової стабільності банку та його реалізація на прикладі АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 р.р.	59
3.2 Напрями підвищення ефективності складових механізму управління фінансовою стабільністю банку	70
Висновки	78
Список використаних джерел	82
Додатки	90

Вступ

Банківська система країни є елементом її фінансової системи. Через банківську систему діє механізм розподілу грошових коштів і фінансових ресурсів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг. Існуюча політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор і показники діяльності банків, що працюють на теренах України.

Сьогодні, в умовах переходу України до європейських стандартів у банківському секторі, потужна банківська система є однією з найважливіших умов для забезпечення сталого економічного розвитку. Стійкість та стабільність банківського сектору країни є однією з найголовніших передумов досягнення сталого розвитку національної економіки, а його недостатній рівень стійкості та стабільності може призвести до кризових явищ усередині країни. До того ж в контексті реалізації «Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року» [1] та «Комплексної програми розвитку банківської системи України на 2015 - 2020 роки» [2] забезпечення фінансової стабільності банківської системи визначено як один із головних напрямів орієнтованого на стандарти ЄС реформування фінансового сектору України.

У сучасних умовах розвитку економіки України забезпечення та адекватна оцінка фінансової стабільності банку – це першочергове завдання, яке намагаються вирішити як самі банки, так і державні регулятори, компетенцією яких є дане питання.

За останнє десятиліття на банківську систему України відбувається підвищений тиск політичної та економічної нестабільності, спостерігається зatoryжна тенденція збиткової діяльності та банкрутства великої кількості банків України. В умовах викликів та загроз для вітчизняної банківської системи важливою залишається підтримка на належному рівні її фінансової

стабільності, що дає змогу банкам виконувати функції із забезпечення економіки достатньою кількістю фінансових ресурсів. Стабільність банківської системи визначається не лише конкурентоспроможністю, а й сукупним рівнем ризиків, властивих банківській діяльності, тому сьогодні досить актуальним є проведення комплексної оцінки фінансової стабільності та визначення напрямів її підвищення, що забезпечує актуальність обраної теми магістерського дослідження.

Проблемам оцінки та управління фінансовою стабільністю банку присвячено роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: Е. Крокетт, С. Арбузов, О. Барановський, О. Головко, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, Л. Ключко, В. Коваленко, Ю. Колобов, О. Крухмаль, О. Малахова, Р. Михайлюк, А. Максимова та ін. Разом з тим, віддаючи належне розробкам усіх авторів, зазначимо, що питання теорії і практики управління фінансовою стабільністю банку потребує подальшого дослідження, особливо в частині системного підходу до визначення складових та підвищення ефективності механізму управління фінансовою стабільністю банку.

Метою дослідження є подальший розвиток теоретичних положень і методичних підходів, розроблення науково-практичних рекомендацій з управління фінансовою стабільністю банку.

Для досягнення поставленої мети в дипломній роботі магістра визначені завдання теоретичного, методичного, організаційного та практичного характеру:

- дати сутнісну характеристику фінансової стабільності банку та визначення її основних індикаторів;
- обґрунтувати складові системи організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку;
- здійснити аналітичну оцінку розвитку та управління фінансовою стабільністю банківської системи України в 2014-2019 р.р.;
- дати оцінку фінансової діяльності АТ «Державний ощадний банк України» на ринку банківських послуг в 2017-2019 р.р.;

- обґрунтувати методичний підхід до оцінки фінансової стабільності банку та здійснити його реалізацію на прикладі АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 р.р.;

- визначити напрями підвищення ефективності складових механізму управління фінансовою стабільністю банку.

Магістерська дипломна робота виконана відповідно до напрямів науково–дослідної роботи кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету за темою «Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами: економічний і соціальний аспекти» в межах якої здійснено дослідження, пов’язані із підвищенням ефективності управління фінансовою стабільністю банку.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою стабільністю банку.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та науково-практичні положення та рекомендації щодо визначення напрямів підвищення ефективності управління фінансовою стабільністю банку.

Для досягнення поставленої мети у роботі використано наступні методи наукового дослідження: теоретичного узагальнення – для дослідження змісту фінансової стабільності банку, системного підходу – для виявлення взаємозв’язків між складовими системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банку; компаративного аналізу – для співставлення фактичних значень індикаторів фінансової стабільності із пороговими значеннями та даними попередніх періодів; графічний – для унаочнення результатів дослідження та інші.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові розробки провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників з питань оцінювання та моніторингу фінансової стабільності банків, законодавчі документи, нормативні положення, річні звіти Національного банку України за 2017-2019 р.р., фінансові звітність АТ «Державний ощадний банк України» за 2017-2019 р.р., ресурси мережі Інтернет, дані, зібрані та опрацьовані особисто здобувачем.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретико-методичних положень щодо реалізації процесів аналізу та вдосконалення управління фінансової стабільності банку. Найбільш вагомими результатами роботи, що мають наукову новизну, є такі:

дістали подальшого розвитку:

- визначення сутності фінансової стабільності банку як «міри повноти і якості виконання своєї місії, вирішення завдань, що забезпечує ефективність управління, досягнення позитивного фінансового результату, скорочення ризиків та сприяє подальшому розвитку банку». Це дозволило розширити ранжування чинників впливу на фінансову стабільність банку та обґрунтувати складові системи організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку;

- методичний підхід до розрахунку індикатора фінансової стабільності, який дає змогу проводити комплексний аналіз розвитку банку, своєчасно реагувати на проблеми, що виникають у разі зниження показників індикатора.

Практичне значення сформульованих теоретичних положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що використання запропонованого фінансового механізму може слугувати основою для вдосконалення процесів аналізу та управління фінансовою стабільністю банку.

Апробація результатів магістерської роботи. Теоретичні і практичні результати магістерської роботи оприлюднювалися на VII Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії, моделі та технології управління економічними системами» (8-9 жовтня 2020 року, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет), Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (12 листопада 2020 року, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет), V Міжнародній науково-практичній конференції «Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних

глобальних викликів» (6 листопада 2020 року, м. Хмельницький, Хмельницький національний університет).

Публікації. За результатами магістерської дипломної роботи прийнято участь у 3-х конференціях, 1 наукову статтю у збірнику наукових праць.

Структура та обсяг магістерської дипломної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 90 сторінок, що містять 17 таблиць та 15 рисунків. Список використаних джерел нараховує 65 найменувань.

1 Теоретичні засади управління фінансовою стабільністю банку

1.1 Сутнісна характеристика фінансової стабільності банку та визначення її основних індикаторів

Низка світових системних фінансових криз в 1990-х роках спричинила виникнення концепція фінансової стабільності. В умовах бурхливого розвитку процесів економічної глобалізації, лібералізації руху капіталу, відкриття національних ринків фінансових послуг для іноземного капіталу накопичувалися фінансові дисбаланси, які час від часу розряджалися потужними фінансовими кризами [13].

Багатоаспектність даного питання зумовлена відсутністю єдиного підходу до сутнісної характеристики економічної категорії «фінансова стабільність банку». Стабільність є фундаментальним поняттям, що найбільшою мірою відображає стан банківського сектору.

В даний час в світі вже склалося розуміння того, що стабільна банківська система передбачає комбінацію нагляду регулюючих органів, високопрофесійного банківського менеджменту та ринкову дисципліну [49]. Аналіз теоретичних праць, в яких ґрунтовно розкриваються сутність та зміст поняття «стабільність банку» та «фінансова стабільність банку» свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення досить важливих економічних категорій. Це призводить до ототожнення цих понять із іншими та ускладнює аналіз критеріїв, складових, а також сутнісну характеристику категорії «фінансова стабільність банку».

Науковці поки не дійшли консенсусу щодо цього. Систематизація наявних поглядів вітчизняних та іноземних вчених щодо сутнісного наповнення даного поняття наведена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Трактуювання основних підходів до визначення поняття «фінансова стабільність» та «фінансова стабільність банку» вітчизняними та зарубіжними авторами

Автори	Підходи до трактування поняття
Фінансова стабільність - ...	
1	2
І. Белова [2]	це спроможність фінансової системи ефективно виконувати свої функції, зокрема забезпечувати ефективний розподіл ресурсів
Е. Крокетт [56]	це відсутність нестабільності, ситуації, в якій економічна діяльність знаходиться під негативним впливом коливань цін фінансових активів або нездатності фінансових установ виконувати свої зобов'язання
Фінансово-кредитний енциклопедичний словник [50]	це стабільність фінансового становища, що виражається в збалансованості фінансів, достатній ліквідності активів, наявності необхідних резервів
Фінансова стабільність банку - це	
О.І. Барановський [1]	спроможність протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам, зберігаючи здатність системи виконувати властиві їй функції та операції, за умов дотримання її цілісності і стійкості елементів, що дає змогу системі після впливу зовнішніх та внутрішніх сил повертатися до стану рівноваги
О.В. Дзюблук, Р.В. Михайлюк [8]	спроможність комерційного банку з плином часу і з певною швидкістю забезпечити зменшення даних втрат, а також динамічний, поступальний рух банку в межах визначеної стратегії в умовах конкурентного ринку
В.В. Коваленко, Н.В. Радова [12]	міра повноти та якості вирішення завдань, поставлених перед системою, виконання банківською системою своєї місії, що забезпечує досягнення позитивного фінансового результату; спроможності максимально ефективно та з мінімальним ризиком трансформувати, розподіляти та використовувати ресурси задля виконання власних зобов'язань, збереження ефективності діяльності банків в умовах допустимого ризику та нівелювання наслідків кризи
І.В. Ларіонова [19]	здатність протистояти зовнішньому і внутрішньому впливу, зберігати стійку рівновагу та надійність протягом часу
Л. Петриченко [31]	це такий стан усієї сукупності фінансових відносин банківської установи, що забезпечує неперервне функціонування та розвиток
М. Савлук [45]	це постійна здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі. На створення необхідних умов для стабільної діяльності банків спрямована система економічних нормативів регулювання банківської діяльності, яка впроваджена НБУ і є обов'язковою для усіх банків

Кінець таблиці 1.1

1	2
І. Фомін [48]	це максимальний або граничний рівень непередбачуваних витрат, за якого установа зберігає стан нормального функціонування. Відповідно ступінь стійкості банку – це швидкість подолання банком негативних наслідків непередбачуваних факторів, що можуть призвести до фінансових втрат
М. Е. Хуторна[52]	це не лише недопущення можливості її банкрутства, а насамперед, забезпечення належного покриття фактичних і потенційних негативних наслідків внутрішніх дисбалансів та запобігання їх перекладання на реальну економіку, а також утримання довгострокової резистентності установи до негативних змін зовнішнього середовища;
Т. Падо-Шіорпа (T.Padoa-Schioppa) [63]	стан, за якого фінансова система спроможна витримувати порушення, при цьому не допускаючи кумулятивних процесів, які можуть завдавати шкоду заощадженням для інвестування й обробки платежів в економіці
Банк Норвегії (Norges Bank) [61]	визначається відсутністю криз у фінансовій системі, тобто стійкістю фінансового сектора до шоків, які виникають у діяльності фінансових установ чи функціонуванні фінансових ринків
Банк Польщі (Narodowy Bank Polski) [62]	ситуація, коли система безперервно й ефективно виконує всі свої функції, навіть за умов значних неочікуваних і негативних шоків
Вім Дуйзенберг (глава European Central Bank) [59]	це відлагоджене функціонування ключових елементів, які формують фінансову систему
Дойче Бундесбанк (Deutsche Bundesbank) [57]	це стан, в якому фінансова система ефективно виконує свої ключові функції, зокрема, розподіл ресурсів та скорочення ризиків, а також проведення платежів
НБУ[29]	це надійність, збалансованість та пропорційність функціонування структурних елементів, здатність зберігати стійку рівновагу та надійність протягом тривалого часу
Авторський підхід	міра повноти і якості виконання своєї місії, вирішення завдань, що забезпечує ефективність управління, досягнення позитивного фінансового результату, скорочення ризиків та сприяє подальшому розвитку банку

Джерело: складено авторами

Відповідно до наведених в таблиці 1.1 трактувань «фінансової стабільності банку», основні підходи можна подати у вигляді рисунку 1.1.

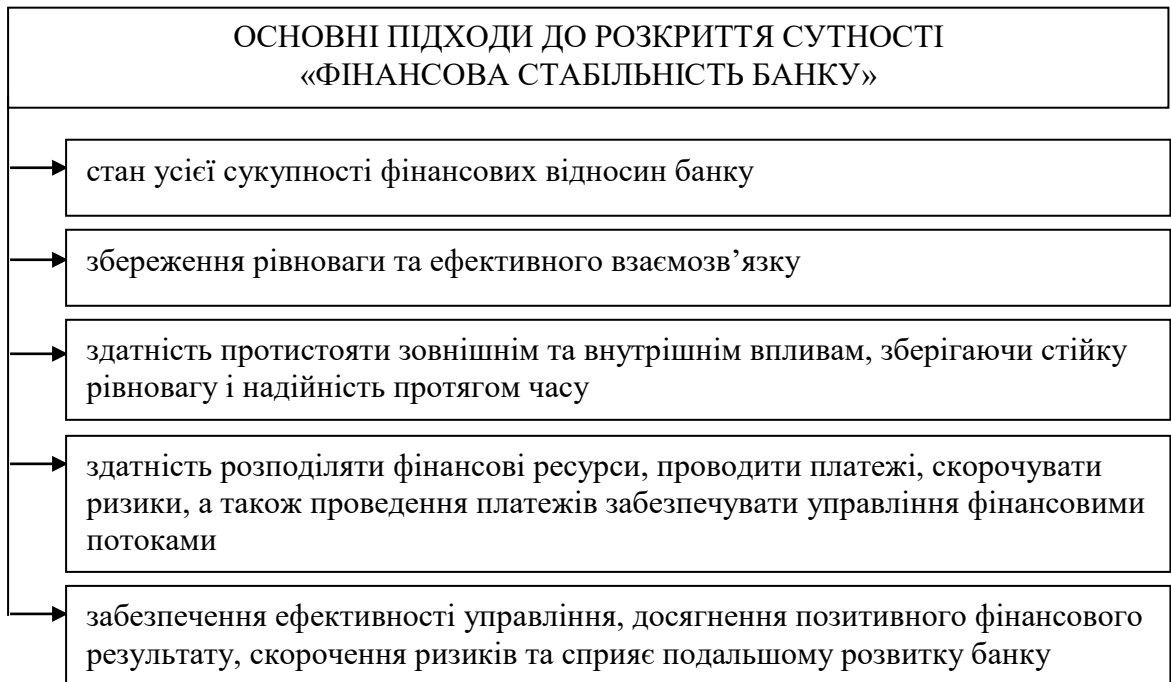

Рисунок 1.1 – Основні підходи до розкриття сутності «фінансова стабільність банку»

Джерело: складено авторами

Очевидно, що єдиного підходу до розуміння сутності фінансової стабільності банку на сьогодні все ще не існує. При цьому стабільність банку є, по суті, більш широким комплексним поняттям, ніж фінансова стабільність, і включає розгляд та аналіз широкого спектра питань організаційного і технічного порядку. Разом з тим фінансова стабільність є відповідною точкою, або основою, при успішному формуванні та підтримці якої можливий подальший розвиток банківської установи, як в організаційному, так і в стратегічному і тактичному плані. Втрата фінансової стабільності неминуче веде до ослаблення і до втрати стабільності роботи банку та його розвитку.

Вважаємо, що фінансова стабільність банку - міра повноти і якості виконання своєї місії, вирішення завдань, що забезпечує ефективність управління, досягнення позитивного фінансового результату, скорочення ризиків та сприяє подальшому розвитку банку (авторський підхід).

Забезпечення фінансової стабільності банків є можливим за умови дотримання специфічних принципів (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 - Принципи забезпечення фінансової стабільності банків

Принцип	Характеристика
1	2
Загальні принципи забезпечення фінансової стабільності	
Принцип адаптивності та мобільності	Полягає в гнучкості та оперативному реагуванні на зміну чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, інтенсивності їх впливу, викликів сучасних тенденцій цифрової економіки
Принцип стратегічності та цілеспрямованості	Передбачає на альтернативних засадах цільову спрямованість забезпечення стабільності з урахуванням сильних та слабких сторін банків, а також можливостей та загроз, які формуються на ринку банківських послуг
Принцип ієрархічності	Полягає в поділі складових забезпечення стабільності банків залежно від ступеня пріоритетності, важливості, а також формування рівнів її виконавців
Принцип раціональності та економічного ефекту	Полягає в економічній вигоді, а саме перевищенні одержаних фінансових результатів над витратами
Принцип системності	Полягає у встановленні доцільності розгляду взаємопов'язаних елементів фінансової стабільності як цілісної одиниці
Принцип комплексності та взаємної узгодженості управління	Полягає у забезпеченні відсутності протиріч та наявності ефективного взаємозв'язку в процесі управління фінансовою стабільністю банків
Принцип фінансової стійкості	Відображає націленість банків в процесі забезпечення фінансової стабільності, тобто ключової умови життєздатності та подальшого розвитку, на залучення та використання різних форм капіталу, а також забезпечення контрольованого стану його фінансових ресурсів
Принцип конкурентостійкості	Полягає в організації банків на боротьбу з викликами сучасної конкуренції, формування стратегічного набору конкурентних переваг та здатність банків не лише забезпечувати власну конкурентоспроможність, але й підтримувати її в умовах постійних змін чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ
Принцип партисипативності та соціальної орієнтованості	Характеризує високий ступінь залучення співробітників банків до забезпечення фінансової стабільності з перспективою вдосконалення корпоративної культури

Кінець таблиці 1.2

1	2
Принцип каузальності	Відображає наявність причинно-наслідкових зв'язків між симптомами фінансової дестабілізації банків та результатами
Принцип збалансованості	Пов'язаний з наявністю відповідності та оптимального співвідношення реальних потреб з наявними фінансовими ресурсами
Принцип інноваційності та розвитку	Процес забезпечення фінансової стабільності банків повинен враховувати динамічність змін у бізнес-процесах, тенденцій розвитку у фінансових технологіях, орієнтування банків на постійний розвиток, удосконалення та нововведення
Принцип довіри	Сутність принципу розкривається в необхідності формування та підтримання на належному рівні довіри суспільства до банків. Забезпечується на основі дотримання принципів суспільної та економічної відповідальності, а також прозорості діяльності всіх суб'єктів цього процесу
Спеціальні принципи забезпечення фінансової стабільності	
Принцип завчасної обачності	Полягає в попередженні банками негативних наслідків потенційної зміни кон'юнктури ринку шляхом формування резервних фондів заздалегідь з урахуванням динаміки діяльності та рівня системної важливості
Принцип збалансованості прибутковості	Орієнтація на оптимальний рівень рентабельності діяльності, достатній для підтримки належного рівня доходу для власників за умови убезпечення банків та контрагентів (клієнтів, партнерів, платників податків) від надмірного накопичення ризиків
Принцип суспільної відповідальності	Забезпечення відповідальності менеджменту банків за повне, послідовне та всебічне врахування й виконання норм та вимог чинного законодавства та етичних правил ведення банківського бізнесу
Принцип економічної відповідальності	Полягає у створенні збалансованих та довгострокових ділових стосунків з клієнтами, гармонізації інтересів банків та суспільства з огляду на економічну ефективність та соціальну справедливість
Принцип надлишковості	Задля уможливлення стійкого довгострокового розвитку банків необхідно забезпечити кількісну та якісну надлишковість інструментів забезпечення їх фінансової стабільності

Джерело: систематизовано авторами за матеріалами джерел [12,53]

Виходячи з вище представлених принципів забезпечення фінансової стабільності банківської системи, можна виокремити основні її елементи, а саме [11]:

– ефективна система пруденційного регулювання та нагляду виведення неплатоспроможних банків із ринку;

Таблиця 1.3 – Ранжування чинників впливу на фінансову стабільність банку

Фактори впливу на фінансову стабільність банку	Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> – загальний економічний стан країни (ВВП, рівень інфляції, розвиток виробництва, інвестиції, стан платіжної дисципліни); – міжбанківська конкуренція; – стан та динаміка грошового, фондового та валютного ринків; – стан ринку кредитів та депозитів 	<ul style="list-style-type: none"> – структура активів, фінансовий стан банку; - достатність і величина власного капіталу; – динаміка фінансових показників; – наявність стратегічної програми розвитку (освоєння нових ринків, нових видів продуктів, послуг); – стан маркетингу та реклами
Правові	<ul style="list-style-type: none"> – законодавство, його несуперечність, достатність, повнота, дієвість; – дієздатність судової системи при відстоюванні інтересів банків; – наявність, компетентність, дієздатність органів державного регулювання та нагляду за діяльністю банків 	<ul style="list-style-type: none"> – повнота установчих та внутрішніх документів банку, їхня відповідність чинному законодавству; – правомірність здійснюваних банком операцій; – зловживання власників банку, керівництва, персоналу, клієнтів; – стан претензійно-позовної роботи
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> – довіра суспільства до банків; – імідж банку; – стан освіти; – демографічна ситуація 	<ul style="list-style-type: none"> – професіоналізм керівництва та організаційна структура банку; – рівень корпоративної культури; – взаємовідносини з клієнтами, державними органами, діловими партнерами
Політичні	<ul style="list-style-type: none"> – політична система країни; – корумпованість чиновників; – рівень внутрішньої політичної стабільності країни; – рівень політичної стабільності у світовому масштабі; – імідж країни на світовій арені 	<ul style="list-style-type: none"> – кадрова політика; – політика розвитку; – політика відносин із клієнтами та діловими партнерами
Техніко-технологічні	<ul style="list-style-type: none"> – новації та відкриття; – пріоритетні напрями розвитку науки і техніки; – техногенні катастрофи 	<ul style="list-style-type: none"> – техніко-технологічне забезпечення банківських операцій та процесів сучасним обладнанням; – технології видачі та погашення позичок і забезпечення їхнього повернення; – методики оцінювання кредитоспроможності клієнтів, аналізу фінансового стану підприємств

Джерело: складено авторами на основі [3, 47]

- підтримка ліквідності ринку – роль гарантування вкладів кредитора останньої інстанції;
- система гарантування вкладів – захист прав споживачів фінансових послуг та фінансова грамотність;
- ефективне управління банківськими ризиками.

Кризовий фінансовий стан банку може призвести до неспроможності забезпечувати фінансування поточної діяльності, здійснювати платежі, виконувати свої зобов'язання, та з рештою, і до банкрутства.

Факторами фінансової стабільності банків є певні рушійні сили, що сприяють безпеці банку і його стабільному розвитку або, навпаки, виступають причинами проблемності. Їх поділяють на зовнішні та внутрішні чинники впливу, які умовно можна ще ранжувати на економічні, правові, соціальні, політичні та техніко-технологічні (таблиця 1.3).

Таким чином, фінансова стабільність кожної окремої банківської установи є важливим індикатором стабільності всієї банківської системи та передумовою довгострокового розвитку вітчизняної фінансової системи і національної економіки загалом. Для забезпечення стабільності банків в майбутньому має бути забезпечення прозорості, достатності інформації у сфері оцінки фінансового стану банків, оскільки досить часто керівництво банку нерідко приховує інформацію.

1.2 Обґрунтування складових системи організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку

Система організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку – це цілеспрямована і керована відкрита система організаційних, економічних, правових, управлінських і регулятивних дій, способів і процесів, які формують і впливають на порядок

здійснення економічної діяльності, що забезпечить досягнення очікуваних економічних, соціальних, екологічних та інших результатів. З іншого боку – це система взаємодії елементів і методів впливу на визначений сектор загалом та окремі його складові з метою забезпечення максимально ефективного функціонування всіх ресурсів та підсистем шляхом використання економічних, соціальних, організаційних та адміністративних засобів управління [18].

Враховуючи той факт, що фінансова стабільність є багатокомпонентним явищем, систему організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку будемо розглядати як організовану державою сукупність суб'єктів і відносин між ними, що виникають у процесі застосування регулятивних заходів з метою стабілізації фінансової системи. На практичному рівні вона визначається сукупністю форм, методів та інструментів забезпечення фінансової стабільності в частині контролю за швидкістю обігу фінансових потоків, зменшенням цінових розривів, виникненням і поширенням фінансових інновацій та діяльністю фінансових інститутів [65].

У таблиці 1.4 розкрито сутність елементів організаційної складової такого механізму з точки зору процесів, які вони включають.

Стратегічною метою організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку є підтримання відповідності структури банківської системи в цілому і кількості та якості банківських послуг зокрема потребам фінансових інститутів, реального сектору економіки щодо обсягів, вартості, швидкості обігу і структури потоків ліквідності [13].

Для досягнення цієї мети організаційно-економічне забезпечення управління фінансовою стабільністю банку має забезпечувати збалансованість структури банківської системи та реального сектору економіки та згладжувати надмірні стрибки в темпах їхнього розвитку шляхом [17]:

Таблиця 1.4 - Характеристика елементів організаційної складової організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку

Елементи	Організаційні процеси
Планування	<ul style="list-style-type: none"> – визначення мети і цілей – формування та реалізація стратегії розвитку – збалансування стратегічних цілей відповідно до мети – розробка і впровадження цільових програм (стратегій) розвитку банків – збалансування системи показників – розробка і реалізація бізнес-планів
Структурна організація	<ul style="list-style-type: none"> – формування та оптимізація організаційної структури системи – концентрація банків – організаційний аудит – реструктуризація і реорганізація банків
Організація процесів управління	<ul style="list-style-type: none"> – розподіл повноважень між органами управління – формування схем взаємодії між органами управління – організація взаємодії між учасниками – організація діяльності органів управління – організація підзвітності посадових осіб органів управління
Правове регулювання	<ul style="list-style-type: none"> – формування системи внутрішніх нормативних документів – формування системи стимулів та санкцій за порушення вимог законодавства, внутрішніх нормативних документів тощо
Адміністрування і контроль	<ul style="list-style-type: none"> – адміністрування процесів підготовки, узгодження, затвердження і документального оформлення управлінських рішень – розробка та впровадження норм і нормативів – організація і здійснення контролю
Інформаційне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> – організація процесів накопичення та обміну інформацією – організація здійснення функції стратегічного моніторингу – формування системи захисту інформації – розробка регламентів користування інформацією
Кадрове забезпечення органів управління і мотивація посадових осіб	<ul style="list-style-type: none"> – організація процесу добору кадрів, оцінки їхньої кваліфікації та ділових якостей – формування системи оцінки роботи посадових осіб – організація процесів стимулювання посадових осіб діяти якнайкраще в інтересах банку

Джерело: складено авторами на основі [8, 11,18]

– реалізації задекларованої активної фінансової політики, спрямованої на зростання фінансової глибини економіки та посилення ролі внутрішнього грошового попиту, послаблення залежності від спекулятивних грошей нерезидентів, нормалізації ціни грошей через стабілізацію темпів інфляції й контроль за рівнем волатильності фінансових активів;

– реструктуризації банківського сектору, спрямованої на оптимізацію кількості його учасників, підвищення їхньої спроможності управляти ризиками; розвитку системи моніторингу системних ризиків, зокрема політичних та соціальних, що формують підґрунтя для поширення в банківській системі високих фінансових ризиків;

– розширення фінансових інструментів та банківських послуг для індивідуальних інвесторів.

До основних функцій системи організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку слід віднести [65]:

– реалізацію незалежної фінансової політики, що відповідає національним інтересам України в банківській сфері й спрямована на послаблення її залежності від зовнішніх впливів;

– збалансування потоків фінансових ресурсів через моніторинг, діагностування, виявлення та ідентифікацію дисбалансів банківської системи;

– підтримання збалансованості структури банківської системи на основі синхронного розвитку банків усіх груп та контролю за діяльністю системних банків;

– становлення конкурентоспроможного ринкового середовища та високого рівня прозорості банківської системи;

– згладжування циклічності розвитку банківської системи;

– мінімізацію дії внутрішніх та зовнішніх загроз і ризиків;

– підвищення довіри до банківської системи, а також макроекономічну функцію фінансового стимулювання та забезпечення розвитку реального сектору, його структурної перебудови та модернізації.

Система організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи ґрунтується на загальних (адекватності, відкритості, відповідальності, достатності, ефективності, законності, незалежності, послідовності, прозорості і ринкової дисципліни, системності, справедливості, тривалості та передбачуваності, узгодженість інтересів і пріоритетів, цілеспрямованості) і специфічних принципах (вагомість поглинання, підхід до обліку фінансових вкладень власників, принципи Basel I, Basel II, Basel III) [27,55] .

Для ефективного виконання зазначених функцій система організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку має функціонувати на основі таких принципів [13]:

- адекватності - відповідність методів банківського регулювання в процесі досягнення фінансової стабільності та форм і методів розміщення фінансових ресурсів відповідно до потреб у них економічних агентів;

- відкритості – означає поінформованість юридичних та фізичних осіб щодо намірів державних органів влади не тільки в банківській сфері, а й в економіці в цілому;

- відповідальності – характеризує відповідальність за прийняті відповідальними особами рішення щодо банківського регулювання в процесі досягнення фінансової стабільності;

- достатності – означає, що органи банківського регулювання мають здійснювати регулювання у процесі забезпечення фінансової стабільності банківської системи лише в межах своєї компетенції, визначеної законодавством;

- ефективності– система організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку має забезпечувати найефективніше розміщення фінансових ресурсів;

- законності– суб'єкти регулювання діють відповідно до існуючої нормативно-правової бази;

– незалежності – регулювання банківської діяльності у процесі досягнення фінансової стабільності здійснюється без зазіхання на економічну самостійність суб'єктів банківських відносин. Банківські установи мають право без обмежень ухвалювати рішення та впроваджувати будь-яку діяльність, яка не суперечить чинному законодавству країни;

– послідовності – передбачає суворе дотримання обраної економічної політики протягом певного відрізка часу, навіть якщо вона має вади; оскільки інший шлях, можливо навіть, кращий за обраний, може привести до непередбачуваних наслідків, і як правило, господарюючі суб'єкти можуть втратити довіру до заходів, що проводяться державними органами влади;

– прозорості і ринкової дисципліни – надання достовірної, оперативної та повної інформації про діяльність регулюючих суб'єктів і прийнятих ними рішень в банківській галузі;

– системності – у даному контексті, принцип системності, передбачає, що об'єкти та суб'єкти процесу забезпечення фінансової стабільності банківської системи складають єдине ціле та знаходяться в постійній взаємодії, яка базується на постійному аналізі і контролі заходів банківського регулювання у процесі досягнення фінансової стабільності ;

– справедливості – рівність всіх банківських установ і рівнозначність усіх складових-параметрів стану банківської установи та системи перед інститутами банківського регулювання;

– тривалості та передбачуваності – фінансова стабільність має підтримуватися протягом середньо- та довгострокового періодів, що потребує розвитку системи планування і превентивних заходів;

– узгодженість інтересів і пріоритетів – пріоритетність досягнення фінансової стабільності інструментами банківського регулювання повинна враховувати інтереси держави, суспільства, власників банківських установ. Прагнучи максимізувати прибутки, банкіри можуть не враховувати інтереси держави і клієнтів. Для усунення дисбалансу інтересів, суб'єкти банківського

регулювання здійснюють прямий чи опосередкований вплив на діяльність банків;

- цілеспрямованості – обрана політика банківського регулювання повинна забезпечити фінансову стабільність банківської системи, як одну із його пріоритетних цілей

- прозорості – дії органів державного управління щодо забезпечення фінансової стабільності мають бути якомога прозорішими задля досягнення широкого суспільного консенсусу щодо цілей розвитку банківської системи та відповідних заходів НБУ;

- координованості – заходи організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку мають узгоджуватися із цілями та заходами інших політик;

- підзвітності – банківський сектор повинен відповідати перед НБУ за дотримання норм і нормативів фінансової стійкості, а НБУ має відповідати за ефективність та результативність заходів щодо забезпечення фінансової стабільності.

Дотримання специфічних принципів у системі організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи обумовлене змінами світових тенденцій банківського регулювання, які відображені в основних положеннях Базельського комітету, та впливом кризових явищ на розвиток фінансової та банківської системи [леско].

За методологічну основу системи організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку доцільно взяти неоліберальний та інституційний підходи, що передбачають поєднання зусиль держави в особі НБУ та інших органів державного управління і механізмів самоорганізації ринку. За такого підходу систему організаційно-економічного забезпечення управління фінансовою стабільністю банку розглядається крізь призму взаємодії двох елементів: інструментів державного впливу і ринкових механізмів саморегулювання [27].

Рекомендаційний характер документів Базельського комітету [54], з одного боку повинен нівелювати нормативний характер основних положень та формування специфічних принципів системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи, а з іншого, векторна спрямованість на європейські стандарти розвитку фінансової та банківської системи, та необхідність миттєвої реакції в результаті впливу зовнішніх і внутрішніх негативних шоків, зумовлюють необхідність впровадження та трансформації рекомендованих положень у законодавчо обґрунтовані норми і нормативи.

Положення угоди Базель II і Базель III доповнюють Угоду про капітал 1988 р (Базель I) [55], не відмінюють дію попередніх положень, що підкреслює відповідну структуру документів Базельської угоди за трьома складовими:

- підвищення мінімальних вимог до капіталу та ліквідності;
- посилення наглядового процесу для корпоративного управління ризиками і планування капіталу;
- постійне розкриття інформації та ринкова дисципліна.

Посилення положень Базельських угод нововведеннями, які релевантні принципам регулювання ліквідності, формують групу специфічних принципів системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи країни, а саме [28]:

- безперервність;
- гнучкість (поєднання стандартів та інструментів моніторингу);
- всебічність (урахування мікро- і макроекономічних чинників).

Забезпечення фінансової стабільності банків України є однією із пріоритетних цілей Національного банку України, як Регулятора банківського сектору в країні. Згідно Конституції України [16], Законом України «Про Національний Банк України» [41] та «Про банки і банківську діяльність» [37], Національний банк України (НБУ) здійснює регулювання і банківський нагляд та визначає особливості регулювання та нагляду за

системно важливим банком (далі СВБ), банком, що має статус Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках, з урахуванням специфіки діяльності таких банків.

Ефективне функціонування системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи є можливим лише за умови застосування дієвого інструментарію банківського регулювання. Інструментарій забезпечення фінансової стабільності банківської системи має широкий спектр представлення, який змінюється від особливостей побудови і принципів функціонування банківської системи країни. На даному етапі розвитку банківської системи України інструменти забезпечення її фінансової стабільності, представлено наступним чином в таблиці 1.5.

Згідно даних таблиці 1.5 визначено основні діючі та потенційні для впровадження інструменти банківського регулювання в системі організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи, варіативність застосування яких обумовлена об'єктами регулювання та проблемами у процесі досягнення фінансової стабільності.

При цьому з метою забезпечення фінансової стабільності банківської системи необхідно поєднувати різноманітні види інструментів монетарного, макро- та мікропруденційного регулювання залежно від завдань, цілей, можливостей та часу застосування.

Слід зазначити, що об'єкти системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи повинні бути релевантними напрямом дії інструментів банківського регулювання.

Таблиця 1.5 - Інструменти банківського регулювання для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України

Назва інструменту	Нормативно-правовий акт, рекомендаційні вимоги	
1	2	
Реєстрація банків і ліцензування їх діяльності	Закон України «Про банки і банківську діяльність» [112]	
Встановлення вимог та обмежень щодо діяльності банків		
Застосування санкцій адміністративного чи фінансового характеру		
Нагляд за діяльністю банків		
Надання рекомендацій щодо діяльності банків		
Встановлення обов'язкових економічних нормативів:	Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [125] Постанова правління НБУ «Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» [125] Постанова правління НБУ «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» [125]	
А) нормативи капіталу:		
мінімального розміру регулятивного капіталу – Н1	200 млн грн.	500 млн. грн. - з 11 липня 2024 року для банків, які розпочали діяльність до 11 липня 2014 року, передбачено поетапне протягом десяти років приведення розміру регулятивного капіталу до встановленого рівня (120 мільйонів гривень – до 10.07.2017 року; 150 мільйонів гривень – з 11 липня 2017 року; 200 мільйонів гривень – з 11 липня 2018 року; 250 мільйонів гривень – з 11 липня 2019 року; 300 мільйонів гривень – з 11 липня 2020 року; 350 мільйонів гривень – з 11 липня 2021 року; 400 мільйонів гривень – з 11 липня 2022 року; 450 мільйонів гривень – з 11 липня 2023 року).
достатності (адекватності) регулятивного капіталу – Н2	не менше 10%	
достатності основного капіталу Н3	не менше 7%	
Б) нормативи ліквідності:		
миттєвої ліквідності – Н4	не менше 20%	діяли до 2 вересня 2019 року
поточної ліквідності – Н5	не менше 40%	

Продовження таблиці 1.5

1	2	
коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в іноземній валюті (LCRIB)	З 1 грудня 2018 року мінімальне значення для LCR в іноземній валюті становило 50%, в усіх валютах - 80%. У червні 2019 року відбулось підвищення мінімального обов'язкового значення LCR до 90% для значення коефіцієнту LCR в усіх валютах та в іноземній валюті. З 1 грудня 2019 року мінімальне значення коефіцієнту покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio – LCR) в усіх валютах та в іноземній валюті підвищується з 90% до 100%. Мінімальний рівень 100% буде зберігатися і надалі.	
коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	З 1 січня 2021 року – запровадження коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR). Норматив NSFR - на рівні 100%.	
короткострокової ліквідності – Н6	не менше 60%	
в) нормативи кредитного ризику:		
максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7	не більше 25%	
великих кредитних ризиків – Н8	не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу	
максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру – Н9	не більше 5%	
максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам – Н10	не більше 30%	
г) нормативи інвестування:		
інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11	не більше 15%	
загальної суми інвестування – Н12	не більше 60%	
Буфер запасу (консервації) капіталу	з 1 січня 2020 року - у розмірі 0,625 відсотка; з 01 січня 2021 року - у розмірі 1,25 відсотка; з 01 січня 2022 року - у розмірі 1,875 відсотка; з 01 січня 2023 року - у розмірі 2,5 відсотка.	Національний банк України відтермінував вимогу дотримання банками буферу запасу (консервації) капіталу та буферу системної важливості.
Буфер системної важливості	банк 1 категорії - розмір показника системної важливості банку- менше 5 %; розмір буфера системної важливості - 1%;	

Кінець таблиці 1.5

1	2	
	<p>банк 2 категорії - розмір показника системної важливості банку- від 5 % до 10%; розмір буфера системної важливості – 1,5%;</p> <p>банк 3 категорії - розмір показника системної важливості банку- більше 10%; розмір буфера системної важливості – 2%</p>	
Стрес-тестування	<p>Постанова правління НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [36]</p>	«Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України» [44]
Співвідношення суми кредитів до вартості активів		-
Співвідношення суми кредиту до доходу		-
Норми обов'язкових резервів для банків	<p>Закон України «Про банки і банківську діяльність» [37]</p>	Постанова правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні» [39]
Норм відрахувань до резервів на покриття ризиків від активних банківських операцій		Постанова правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику» [40]
Процентна політика		
Рефінансування банків		
Кореспондентські відносини		
Управління золотовалютними резервами, включаючи валютні інтервенції		
Операцій з цінними паперами на відкритому ринку		
Імпорту та експорту капіталу		

Джерело: складено авторами

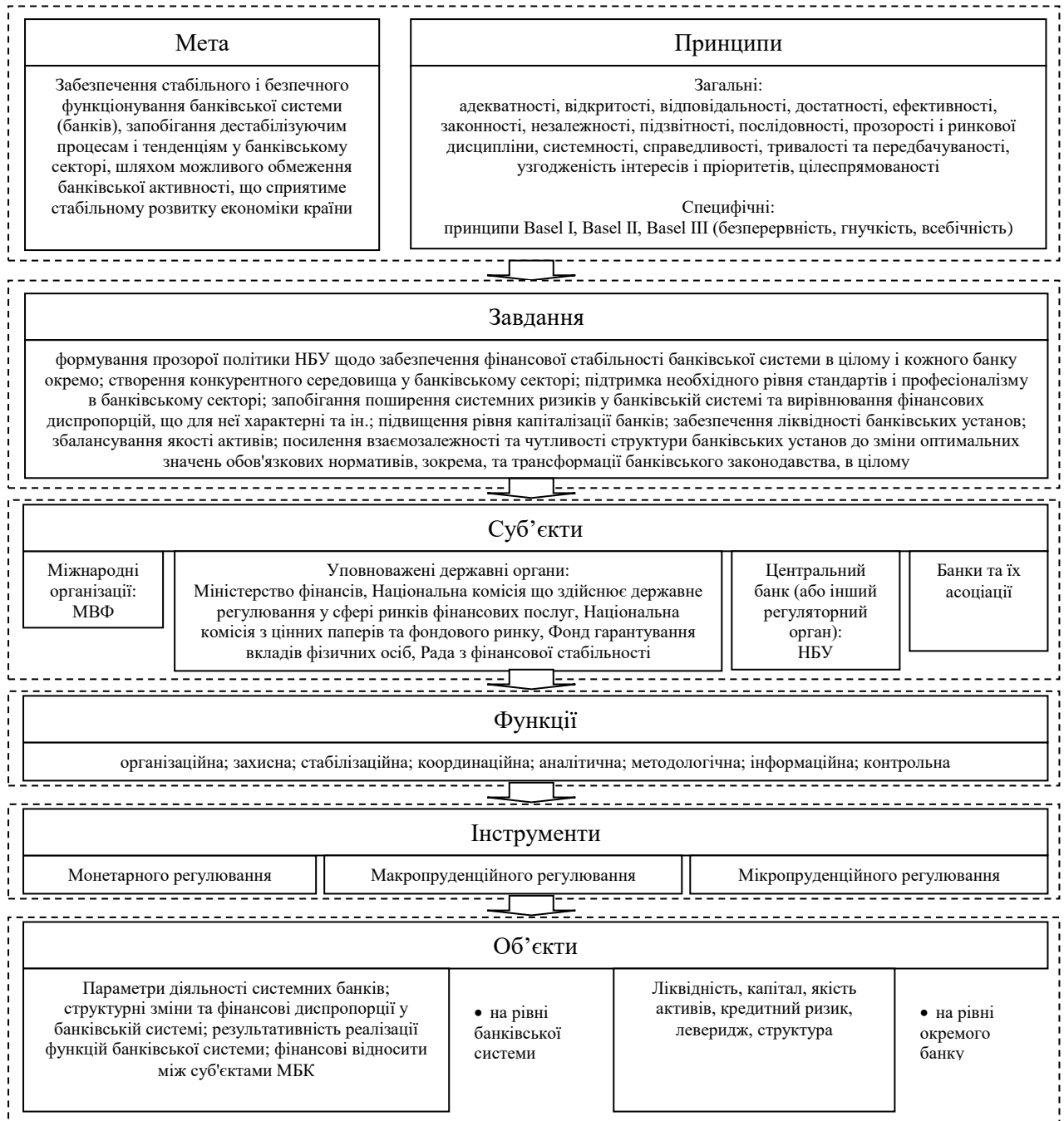

Рисунок 1.2 - Система організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи (банків)

Джерело: складено авторами на основі [23]

Виходячи з визначення поняття «система», між основними елементами системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи існують взаємозв'язки. Визначити їх характер можна, побудувавши схему взаємозалежності між метою,

завданнями, суб'єктами, об'єктами, функціями, принципами та інструментами банківського регулювання у контексті досягнення фінансової стабільності банківської системи (рисунок 1.2).

Особливістю побудованої системи є визначені рівні забезпечення фінансової стабільності, узгоджене поєднання інструментів монетарної політики НБУ, існуючих і перспективних до впровадження інструментів макро- та мікропруденційного регулювання, що дозволяє сформувавши комплексний підхід щодо забезпечення фінансової стабільності та які доцільно враховувати в процесі її моніторингу.

Розбудова системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи (банків) дозволить загалом поліпшити структуру фінансової системи і стимулювати реструктуризацію реального сектору економіки, стабілізувати темпи розвитку вітчизняної економічної системи.

Функціонування системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи (банків) на основі врахування рекомендацій провідних міжнародних фінансових організацій підвищить ефективність виконання НБУ своїх функцій щодо реалізації виваженої монетарної політики, моніторингу системних ризиків, усунення структурних диспропорцій, застосування упереджувальних заходів для недопущення розгортання кризових процесів.

2 Формування аналітичного підґрунтя оцінки управління фінансовою стабільністю банку

2.1 Аналітична оцінка розвитку та управління фінансовою стабільністю банківської системи України в 2014-2019 р.р.

Банківський сектор України відіграє вагомую роль у розвитку та функціонуванні її економіки. Банківська система України вже пережила чотири серйозні кризи: 1998 р., 2004 р., 2008 р. та 2013-2015 рр. Основними чинниками зазначених криз є зовнішні чинники, зокрема світові фінансові кризи. Політико-економічна криза, що розпочалася наприкінці 2013 р., погіршила фінансовий стан вітчизняних банків. Як окремі банки, так і вся банківська система України сьогодні функціонують в складних умовах із високими ризиками.

Аналіз впливу світової фінансової кризи на діяльність банківської системи України протягом останніх років дозволив зробити висновок, що сьогодні ще не розроблено ефективного, діючого механізму антикризового управління банківською діяльністю, орієнтованого на прогнозування, подолання та обмеження поширення кризи в банківській системі на всіх її рівнях – макро- та мікроекономічному. Істотною прогалиною антикризового управління банківською діяльністю на сучасному етапі є відсутність системності та чіткого окреслення рівнів антикризового управління із визначенням їх видів, інструментів і конкретних цілей. Саме відсутність системності антикризового менеджменту й антикризового регулювання призводить до неврахування взаємозв'язків між елементами системи, до відсутності єдиної спрямованості, а, відповідно, і до невисокої ефективності заходів що реалізуються.

На сучасному етапі розвитку банківської системи України, переходу до європейських стандартів у банківській сфері, важливо дослідити основні показники її розвитку. Основні показники діяльності банківської системи України відображені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Показники діяльності банківської системи України у 2014-2019 рр.

Показники	Роки						Абсолютне відхилення, (+,-)		Темп приросту, %	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2014	2019/2018	2019/2014	2019/2018
Кількість діючих банків	163	117	96	82	77	75	-88	-2	-53,99	-2,6
Чисті активи, млрд грн	1316,85	1254,38	1256,3	1336,35	1359,7	1494,46	177,61	134,76	13,49	9,91
Кредитний портфель, млрд грн	1006,36	965,1	1005,92	1042,79	1118,86	1033,54	27,18	-85,32	2,7	-7,63
Капітал, млрд грн	148,02	103,71	123,78	163,59	154,96	200,85	52,83	45,89	35,69	29,61
із нього: статутний капітал, млрд грн	180,15	206,39	414,68	495,37	465,53	470,71	290,56	5,18	161,29	1,11
Зобов'язання, млрд грн	1168,83	1150,67	1132,52	1172,76	1204,74	1293,61	124,78	88,87	10,68	7,38
Доходи, млрд грн	210,2	199,19	190,69	178,23	204,55	244,4	34,2	39,85	16,27	19,48
Витрати, млрд грн	263,16	268,79	350,08	202,59	182,22	184,77	-78,39	2,55	-29,79	1,4
Результат діяльності, млрд грн	-52,96	-66,6	-159,39	-24,36	21,73	59,63	112,59	37,9	188,81	174,41
Рентабельність активів, %	-4,07	-5,46	-12,6	-1,94	1,69	4,35	8,42	2,66	193,56	157,4
Рентабельність капіталу, %	-30,46	-51,91	-116,74	-15,96	14,67	34,18	64,64	19,51	189,12	132,99

Джерело: складено авторами на основі [29]

У 2019 році банківська система продовжувала зміцнювати фінансовий стан. Чистий прибуток за рік становив 59,6 млрд грн, що в 2,7 раза більше,

ніж у 2018 році. Банки стали працювати ефективніше – 11 банків працювали з прибутковістю капіталу (ROE) вище 30%.

Аналіз показників діяльності банківської системи України свідчить, що протягом 2014-2019 років кількість діючих банків скоротилась з 163 одиниць до 75 одиниць, або на 88 одиниць (53,99 %).

Чисті активи банків мали позитивну тенденцію щодо збільшення, а саме в порівнянні із 2014 роком зросли на 177, 61 млрд грн (або на 13,49 %), а з 2018 роком на 134,76 млрд грн (9,91 %).

Частка чистих активів державних банків (включно із ПриватБанком) збільшилася за рік на 0,5% і на кінець року становила 55,2% (рисунок 2.1.). Чисті активи зростали в усіх груп банків темпами понад 10%, крім банків з іноземним капіталом. Рівень концентрації банківського сектору залишається порівняно низьким. На найбільші 20 банків припадає 92,2% усіх чистих активів сектору.

Рисунок 2.1 - Розподіл чистих активів за групами банків в 2014-2019 роках

Джерело: складено авторами на основі [29]

Це пов'язано зі значним припливом коштів на рахунки компаній (зокрема 70,7 млрд грн у грудні) насамперед Акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» (далі – Нафтогаз) та

відповідним збільшенням вкладень у депозитні сертифікати НБУ (на 90,1 млрд грн за рік, із них 75 млрд грн – у грудні).

Збільшилась величина кредитного портфелю в порівнянні із 2014 роком на 2,7 %, а у порівнянні із 2018 роком величина кредитного портфелю зменшилась на 7,63%.

За рік чисті гривневі кредити бізнесу (тобто кредитний портфель без урахування резервів) скоротилися на 6,2%. Найдинамічніше це відбувалось у IV кварталі через погашення кредитів державних монополій та дочірніх компаній міжнародних груп. Чисті валютні кредити корпораціям скоротилися за рік на 4,1% за рахунок зміцнення гривні.

Натомість чисті кредити фізичним особам продовжували стрімко зростати і за 2019 рік збільшилися на 29,8%. Лідерами з нарощення роздрібних кредитів були банки з приватним українським капіталом: +54% за рік. Причиною жвавого зростання споживчих кредитів є висока дохідність сегмента, що спонукає банки видавати більше кредитів. З боку позичальників активний попит на кредити зумовило зростання доходів населення та відповідно поліпшення споживчої впевненості.

Кредитна активність банківських установ протягом 2019 року продовжує залишатися на високому рівні. Згідно з даними НБУ, станом на 01.01.2020 р. середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті відповідала 19,4% (21,9% станом на 01.01.2019 р.). Для кредитів в іноземній валюті показник відповідав 3,7% (5,8% станом на 01.01.2019 р.).

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2019 року збільшився на 7,38% до 1 293,6 млрд. грн. у зв'язку зі збільшенням обсягу залучених депозитів від населення, а також за рахунок зростання валютних коштів у державних банках протягом IV кварталу. Унаслідок їхнього нарощення частка коштів населення та бізнесу в зобов'язаннях зросла за рік на 5,4% до 83,3%, що було історично найвищим показником. Наприкінці року сезонно скоротилися кошти бюджетів, а частина міжбанківських зобов'язань була погашена іноземними банками. Валовий зовнішній борг

банків зменшувався упродовж усього періоду. Найшвидше він падав у I кварталі 2019 року внаслідок погашення зовнішніх боргів державними банками. Частка коштів Національного банку в зобов'язаннях банків знизилася до нового історичного мінімуму і становила 0,6% через погашення кредитів рефінансування державними банками.

За строковим характером в клієнтському портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до 1 року. Слід зауважити, що протягом 2019 року депозитний ринок продовжує демонструвати зростання.

Станом на кінець 2019р. частка коштів на вимогу дорівнює 55,4% сукупного портфелю коштів клієнтів (49,3% на початок 2019 року). Частка довгострокових депозитів протягом досліджуваного періоду зменшилася, та станом на 01.01.2020 р. складала 12,4% (16,8% на початок 2019 року) в загальному обсязі зобов'язань банків (рисунок 2.2).

%

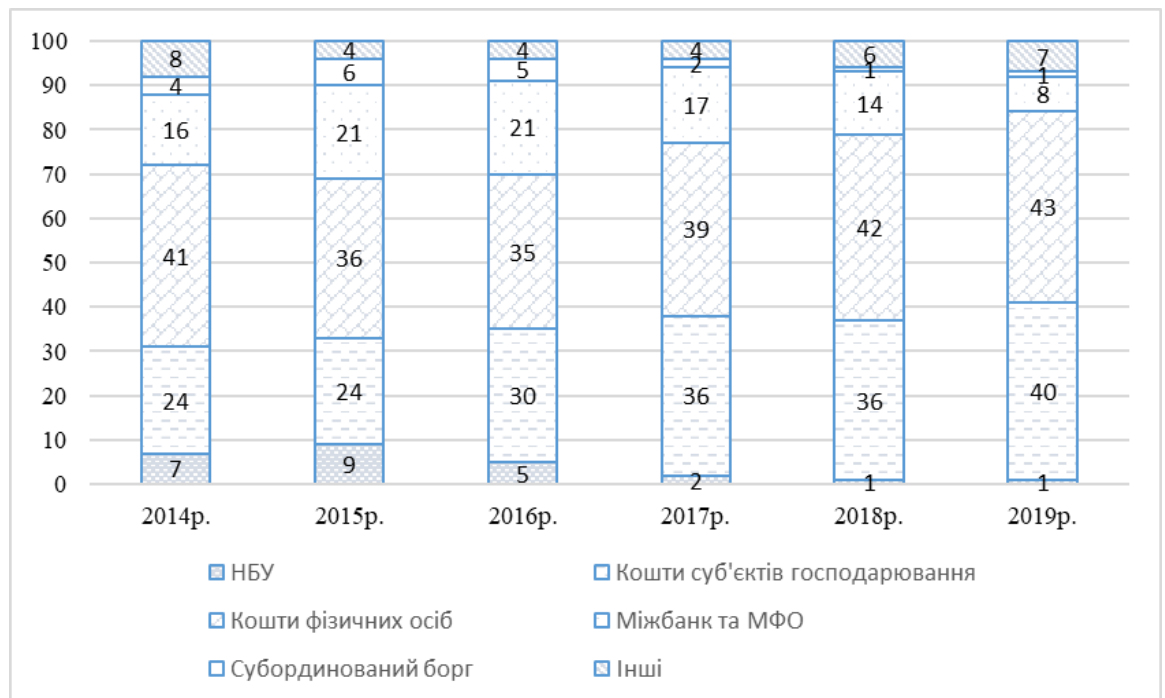

Рисунок 2.2 - Структура зобов'язань банків в 2014-2019 роках

Джерело: складено авторами на основі [29]

Гривневі кошти суб'єктів господарювання за рік зросли на 19,5%. Найвищий приріст спостерігався у державних банках – 28,3%. Також значно

збільшилися валютні кошти бізнесу – 48,4% (у доларовому еквіваленті). Їхній приріст у III та IV кварталах обумовлювався зростанням коштів державних підприємств. Найсуттєвіший приріст зафіксовано в державних банках упродовж IV кварталу – 43,8% (+109,5% р/р). Такий різкий приплив забезпечувався динамікою коштів на рахунку Нафтогазу, який нарощував обсяги коштів у III–IV кварталах. У грудні Нафтогаз отримав від Газпрому 2,9 млрд дол. США за рішенням Стокгольмського арбітражу, що і забезпечило весь приріст валютних коштів у IV кварталі.

Стабільно високими темпами зростали вклади населення. Гривневі кошти фізичних осіб за рік збільшилися на 17,5%. Найінтенсивніше гривневі депозити фізичних осіб збільшувались у IV кварталі: +8,4% за квартал. Такі коливання спричинені інфляційними та курсовими очікуваннями. У III кварталі, коли девальваційні очікування були високими, домогосподарства вкладали кошти у валютні депозити. Водночас укріплення національної валюти та низькі ставки за валютними депозитами протягом IV кварталу дали змогу збільшити гривневі вклади. Валютні вклади населення зросли за рік на 15,4%. Рівень доларизації зобов'язань перед клієнтами протягом року знизився на 1,9 в. п. до 39,8%.

Для подальшого зниження рівня доларизації з 10 березня 2020 року запроваджено диференціювання ставки обов'язкового резервування за валютами. Для гривневих вкладів вона буде 0%, а для валютних – 10%. Упродовж року строкова структура вкладень населення погіршилась. Темпи приросту коштів на вимогу зростали швидше, ніж строкові депозити. Однак банки мають достатньо ліквідності: упродовж року двічі піднімався норматив LCR з 80% до 100% і більшість банків його виконували із значним запасом.

У 2019 році завдяки сповільненню інфляції пом'якшувалась монетарна політика та знижувалась облікова ставка НБУ п'ять разів – із 18% до 13,5% на кінець року. На початку 2020 року ця тенденція продовжилася, що сприяло здешевленню кредитних ресурсів. Ставки за гривневими корпоративними кредитами впродовж IV кварталу знизилися на 2,4% до

15,7% річних, однак вартість кредитів для фізичних осіб залишалася високою. Пом'якшення монетарної політики сприяло зниженню вартості депозитів. Ставки за 12-місячними гривневими депозитами населення у IV кварталі знизилися на 0,7% до 15,1% річних, у лютому 2020 року ставки стали ще нижчими – до 12,4% річних.

Прибуток банківської системи України за 2019 рік оновив попередній рекорд і становив 59,6 млрд грн, що в 2,7 раза більше, ніж у 2018 році (рисунок 2.3).

млрд грн

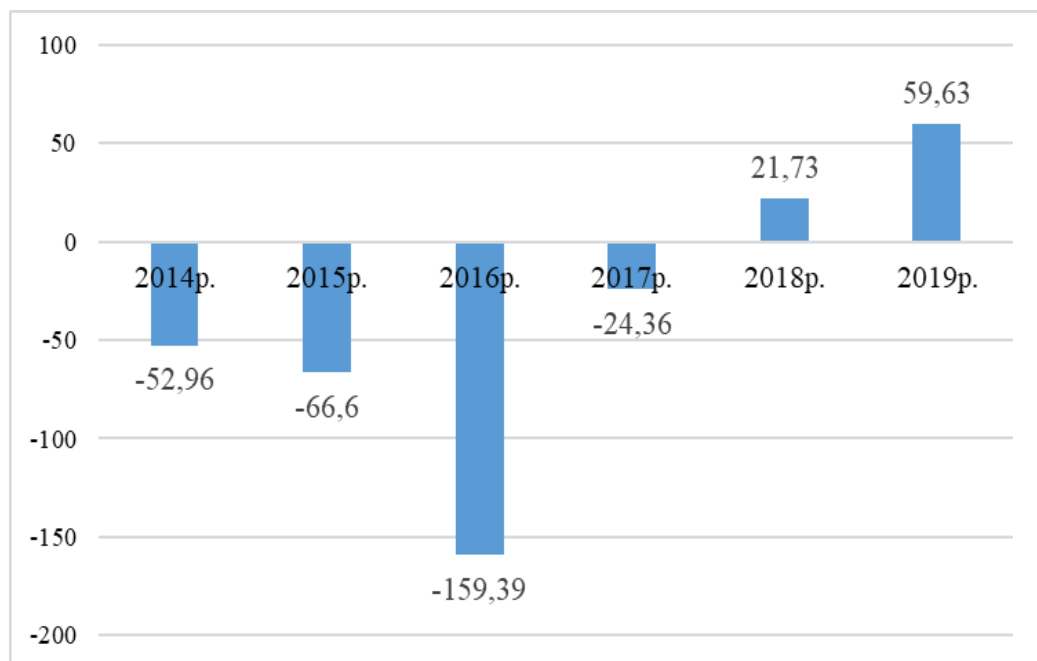

Рисунок 2.3 – Динаміка фінансового результату банківської системи України в 2014-2019 роках

Джерело: складено авторами на основі [29]

Понад половину прибутку сектору сформовано за рахунок ПриватБанку. Налічувалося 11 банків, які мали ROE більше 30%. Ці банки становили 43,8% від чистих активів сектору. На кінець року було лише шість збиткових банківських установ, яким належало 0,6% чистих активів сектору.

Головними чинниками зростання прибутковості були рекордно низькі відрахування до резервів та висока операційна ефективність. Упродовж 2019

року банки отримали на 22,5% більше операційних доходів, ніж у 2018 році, а операційні витрати зросли лише на 5,1% р/р. Відтак чистий операційний прибуток збільшився на 46,9% р/р, а операційна ефективність поліпшилася: CIR сектору у 2019 році становив 49,8% проти з 58,1% у 2018 році.

Темп зростання чистих процентних доходів через швидше здешевлення кредитів, ніж депозитів, уповільнився до 9,9% раз. У 2018 році цей показник становив 37,5%. Чисті комісійні доходи банків за 2019 рік зросли на 16,3% завдяки розширенню обсягу безготівкових операцій й активному роздрібному кредитуванню. Також за рік банки отримали в 8,8 раза вищий прибуток від торгових операцій.

Статутний капітал банківської системи збільшився на 1,1% і на кінець року становив 470,71 млрд грн, а регулятивний капітал зріс на 10,3%. Рівень адекватності капіталу загалом у системі залишався вищим, ніж мінімально необхідний обсяг. Середнє значення достатності регулятивного капіталу зараз становить 19,4%, основного – 13,6%.

Аналіз динаміки дотримання економічних нормативів банками України в 2014-2019 роках подано в таблиці 2.2.

Оцінка становище банків України на основі обсягів їхнього регулятивного капіталу показала, що в 2014-2016 роках банки поступово нарощували капітал, однак криза спричинила різкі негативні зміни, а тому тенденція до зростання відновила лише у 2017 році (табл. 2.2). За період кризи банки втратили 95,3 млрд регулятивного капіталу, включаючи втрату через припинення діяльності великої частини банків.

Зниження обсягів НЗ (достатності основного капіталу) було спричинене зростанням кредитних ризиків та зниженням обсягів регулятивного капіталу. Попри це показник залишався вищим за дозволені 7%, а норматив Н2 (показник адекватності капіталу) не дивлячись на спад, також не опускався нижче допустимого НБУ рівня – 10% – навіть у момент найсильнішого загострення кризових явищ, а з 2017 року відновив зростання. В 2019 році середнє значення достатності регулятивного капіталу банків

України становило 19,7%, основного – 13,5%, що є значно вищим від мінімальних нормативів, а це свідчить про успішне виконання підвищених умов НБУ до капіталу без сповільнення темпів кредитування, що продовжиться і надалі.

Таблиця 2.2 – Динаміка дотримання економічних нормативів банками України у 2014-2019 роках

Норматив	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Мінімальний розмір регулятивного капіталу Н1, млрд грн	189	129,8	109,7	115,8	126,1	150,3
Достатності (адекватності) регулятивного капіталу Н2, %	15,6	12,3	12,7	16,1	16,2	19,7
Достатності основного капіталу Н3, %	–	–	–	–	10,4	13,5
Миттєвої ліквідності Н4, %	57,1	78,7	60,8	55,6	68,7	-
Поточної ліквідності Н5, %	79,9	78,0	102,1	108,1	99,1	-
Коефіцієнт покриття ліквідністю LCR, %	-	-	-	-	-	100
Короткострокової ліквідності Н6, %	86,1	92,9	92,1	98,4	93,5	94,4
Максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента Н7, %	22,0	22,8	21,48	20,3	19,8	17,6
Великих кредитних ризиків Н8, %	250,0	364,1	308,3	208,3	176,2	105,0
Максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру Н9, %	–	31,2	36,7	17,9	10,4	7,0
Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою Н11, %	0,01	0,002	0,001	0,00001	0,0009	0,0002
Загальної суми інвестування Н12, %	3,0	1,1	0,6	0,2	0,2	0,1

Джерело: складено авторами на основі [29]

Здатність банківської діяльності піддаватись ризику ліквідності загрожує банку ймовірністю не мати змоги розплатитись у визначений термін за зобов'язаннями із причини неможливості швидко конвертувати власні активи у платіжні засоби не несучи при цьому значних збитків. У зв'язку із цим, банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх взятих на себе

зобов'язань із врахуванням їх обсягів, строковості й валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами. Дані таблиці 2.2 показують, що на протязі усього періоду нормативи миттєвої, поточної та короткострокової ліквідності повністю задовольняли вимоги НБУ.

Введений в 2019 році коефіцієнт LCR поступово досягнув нормативного значення 100% за усіма банками (НБУ протягом періоду запровадження поетапно підвищував норматив – з 80% до 100% до кінця 2019 року), що підтверджує повне забезпечення банків ліквідністю в розмірах, достатніх для повного виконання зобов'язань упродовж 30 днів в умовах кризи як у національній, так і в іноземних валютах. Для зниження ймовірності виникнення банківських ризиків НБУ визначає нормативи кредитного ризику, недотримання яких може спричинити фінансові негаразди у діяльності банку.

В 2014-2019 роках показники виконання нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) сягали максимального значення 22,8%, що не перевищувало норму. Не зважаючи на це, значення нормативу сигналізувало про досить високу ймовірність кризи, як наприклад у 2015 році. Щодо нормативу максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9), то дані свідчать, що за останні три роки показник повернувся до свого нормативного значення, попри його суттєве перевищення норми у 2015–2016 рр. За 2017–2019 рік відсоток зменшився більше ніж у п'ять разів, порівняно із 2016 роком. Запровадження у 2015 році даного нормативу дало змогу помітити проблему підвищення кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами та вжити заходів щодо їх ефективнішого регулювання та скорочення ризиків у майбутньому. Отже, з аналізу останніх нормативів Н7-Н9 можна зробити висновок, що стійкість банківського сектору до кредитних ризиків зростає. Основну загрозу становлять непрацюючі кредити, амортизація їх застави та валютна складова у балансах банків. За 2019 рік значно

покращилась якість кредитних портфелів, а обсяг проблемних кредитів зменшився і становить 48,4%.

Стратегією НБУ щодо розвитку фінансового сектору до 2025 року заплановано зниження рівня непрацюючих кредитів до 10%. Більшою мірою це залежатиме від ефективності заходів очищення та реструктуризації портфелів державних банків, на які припадає 75% усіх проблемних кредитів. Щоб забезпечити стійкість до шоків, банки повинні зменшувати концентрацію корпоративного портфеля, кредитувати боржників із прийнятним борговим навантаженням і прозорою структурою власності.

Наступною групою показників для аналізу стану банківського сектору України є нормативи інвестування. Розраховані нормативи Н11-Н12 свідчать про досить низьку інвестиційну активність банківської системи України. Банки не зацікавлені в здійсненні прямих інвестицій в компанії України, а зосередилися більше на портфельних інвестиціях, які купують їх з метою подальшого продажу та отримання прибутку від різниці між цінами продажу і купівлі. Даний факт пов'язаний також із рядом причин об'єктивного та суб'єктивного характеру, які стосуються як загального рівня розвитку національної економіки в різних її сферах, так і незацікавленістю банків у фінансуванні інвестиційних проектів у зв'язку зі значними ризиками та невідповідністю термінів ресурсної бази строкам реалізації інвестицій.

Загалом, банківські установи виконують усі нормативні вимоги Нацбанку та є достатньо капіталізованими й прибутковими у нинішній макроекономічній кон'юктурі.

Про певну фінансову стабільність та зниження ризиків в діяльності банків у 2018-2019 рр. свідчить і рівень волатильності фінансового результату (таблиця 2.3). У 2019 році квадратичний коефіцієнт варіації ($K\sigma$) знаходився в допустимих межах та склав 30,6% (у 2018 р. – 147,9%), що є найкращим результатом за весь період з 2006 року (22,1%).

Таблиця 2.3 - Оцінка стабільності фінансового результату банків України в 2014-2019 роках

Роки	Середній прибуток/збиток, млн грн	Волатильність фінансового результату, %
2014	-287,3	1857,1
2018	1862	147,9
2019	4969,5	30,6

Джерело: складено авторами на основі [29]

Таким чином, для успішного розв'язання проблем та забезпечення ефективного функціонування і стабільного розвитку банківської системи України, підвищення їх системної стійкості і ролі в соціально-економічному розвитку країни та здійсненні прогресивних структурних перетворень в економіці важливу роль відіграє розроблення механізмів стимулюючого банківського регулювання з метою забезпечення економічного зростання в Україні з врахуванням інтересів як суб'єктів господарювання реального сектору економіки, так і банків в контексті оптимізації ризиків в їх діяльності.

2.2 Оцінка фінансової діяльності АТ «Державний ощадний банк України» на ринку банківських послуг в 2017-2019 р.р.

Ощадбанк – український комерційний банк, 100% акцій якого належать державі. Він є найстарішим українським банком, створений на базі українських установ Сбербанку СРСР, був зареєстрований Національним банком 31 грудня 1991 року. Нині Ощадбанк на українському ринку є другим

за розміром активів фінансовим інститутом із найбільшою кількістю відділень. У ньому обслуговується понад 7 мільйонів клієнтів.

АТ «Державний ощадний банк України» (Ощадбанк) – за класифікацією НБУ, є одним із трьох системно важливих банків в Україні, а також є одним з трьох державних банків в Україні на які поширюється державна гарантія повернення 100 % вкладів фізичних осіб.

АТ «Державний ощадний банк України» належить до системно важливих банків України, посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля, а також є найбільшим в Україні за пасивами в корпоративному секторі та другим за пасивами в роздрібному секторі.

Ощадбанк – також найбільший в Україні банк за кількістю відділень і другий за розмірами інфраструктури карткового бізнесу (кількість банкоматів та платіжних терміналів). Відповідно до своєї бізнес-моделі Ощадбанк є універсальним банком, який надає пріоритетне значення розширенню роздрібною, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу [30].

Ощадбанк є універсальним банком, якій надає послуги всім групам клієнтів. Ощадбанк активно розвиває програми кредитування фізичних осіб: надає позики на придбання нерухомості на первинному та вторинному, кредити під заставу нерухомості, автокредити, кеш- та карткові кредитні продукти. . Банк не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, оскільки усі вклади фізичних осіб гарантовано державою.

Місія Ощадбанку - забезпечення населення надійним фінансовим інструментом тривалого та гарантованого заощадження, а також підтримка економічного розвитку держави шляхом надання сучасних банківських послуг.

Значними є досягнення Ощадбанку в розбудові безготівкових проектів, а саме запровадження новітніх платіжних інструментів, а також розвиток інфраструктури безготівкових платежів.

Попри те що послуги для клієнтів мікро-, малого та середнього бізнесу Ощадбанк почав надавати лише у 2017 році, наразі він посідає місця в топ-5 українських банків за ключовими показниками в цій сфері: за розміром кредитного портфеля, пасивів та за кількістю клієнтів. Ощадбанк серед лідерів реалізації державної підтримки ММСБ «Доступні кредити: 5-7-9%» у частині інвестиційного кредитування.

Ощадбанк як універсальний банк продовжує активну співпрацю із великими бізнесом, серед них приватні та державні компанії, що працюють у різних галузях економіки.

Ощадбанк веде тісну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями. 22 грудня в рамках відновлення кредитування економіки України та засвідчення обопільного прагнення в розширенні фінансової підтримки малих і середніх підприємств (МСП) України Німецько-Український фонд (НУФ) підписав з АТ «Ощадбанк» Меморандум про стратегічне партнерство та співробітництво. Підписання цього Меморандуму спрямоване на фінансування інвестиційних проектів малих та середніх підприємств в рамках програм Німецько-Українського фонду. Кредитні лінії НУФ у розмірі 8 млн. євро та 50 млн. грн. Ощадбанк спрямує на фінансування суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у виробничій сфері, сільському господарстві, енергоефективності, сфері послуг та інших. Програми НУФ спрямовано на підтримку реального сектора економіки та створення нових робочих місць [30].

В рамках посилення підтримки вітчизняного малого та середнього бізнесу (МСБ), надаючи нове фінансування від Групи ЄІБ (Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський інвестиційний фонд (ЄІФ)) Ощадбанку на умовах договору гарантії, який сприятиме наданню кредитних коштів у розмірі 50 мільйонів євро для МСБ в Україні. Це стало можливим

завдяки підтримці Європейського Союзу в рамках ініціативи EU4Business. Укладена угода дозволить Ощадбанку полегшити доступ до фінансування для місцевого МСБ шляхом надання гарантії в розмірі 70% для кожного кредиту із подальшим розширенням фінансування на привабливих умовах, які включають зменшення вимог до застави. Очікується, що дана гарантійна операція відкриє додаткове фінансування для малого та середнього бізнесу та врешті-решт буде надавати робочі місця й нові можливості для бізнесу в Україні [30].

Аналіз складу та динаміки активів АТ «Державний ощадний банк України» у 2017-2019 роках наведено у таблиці 2.4, а їх структури у таблиці 2.5.

Протягом 2017-2019 років чисті активи АТ «Державний ощадний банк України» зросли на 16 млрд 624, 6 млн. грн, або на 7,1 %. У порівнянні 2019 року із 2018 роком активи зросли на 32 млрд 435,0 млн. грн, або на 14,85 % (таблиця 2.4).

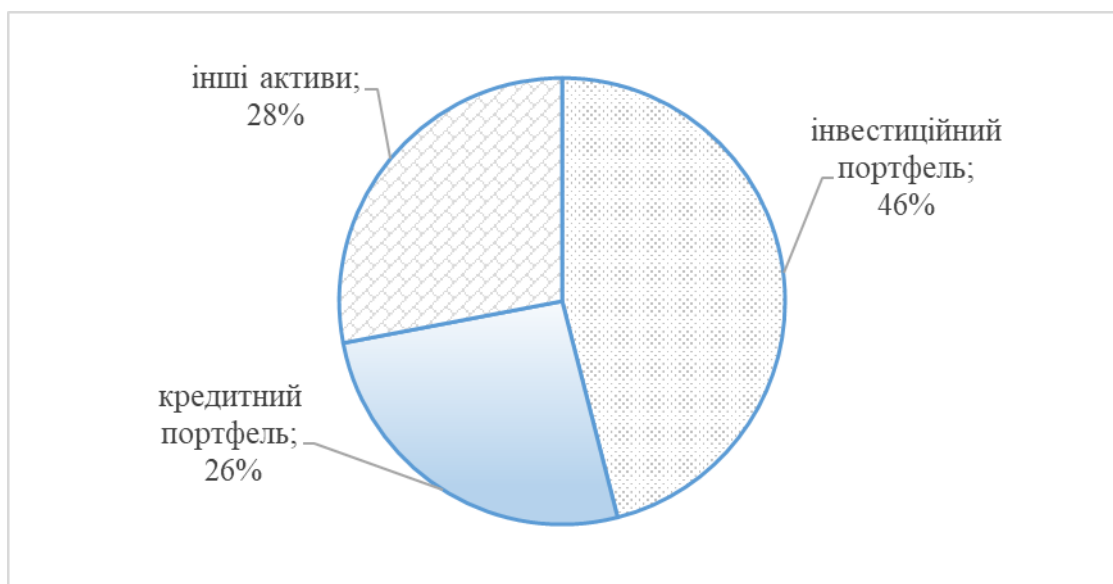

Рисунок 2.4 – Структура активів АТ «Державний ощадний банк України» в 2019 році

Джерело: складено авторами на основі [30]

Таблиця 2.4 – Аналіз складу та динаміки активів АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 роках

Показники	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Темп приросту, %	
	2017	2018	2019	2019/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017	2019/ 2018
Грошові кошти та їх еквіваленти	12284730	10634527	36723642	24438912	26089115	198,94	245,32
Кошти в інших банках	16732798	10008487	18269802	1537004	8261315	9,19	82,54
Кредити та заборгованість клієнтів	74502538	67543176	65168344	-9334194	-2374832	-12,53	-3,52
Кредити та заборгованість юридичних осіб	70657583	62131361	57604088	-13053495	-4527273	-18,47	-7,29
Кредити та заборгованість фізичних осіб	3844955	5411816	7564256	3719301	2152440	96,73	39,77
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	72901636	57161708	38228273	-34673363	18933435	-47,56	-33,12
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	24800	24800	24 800	0	0	0,00	0,00
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	294694	267324	270 256	-24 438	2 932	-8,29	1,10
Основні засоби та нематеріальні активи	7614578	8953527	9965799	2351221	1012272	30,88	11,31
Інші фінансові активи	1067489	1449346	3575922	2508433	2126576	234,98	146,73
Інші активи	1822016	1892606	2286754	464738	394148	25,51	20,83
Чисті активи, усього	234241045	218430631	250865625	16624580	32434994	7,10	14,85

Джерело: складено авторами на основі [29]

Активи Ощадбанку змінилися у 2019 році в порівнянні із 2018 роком за рахунок збільшення таких показників: грошові кошти та їх еквіваленти на 245,3 %; кошти в інших банках на 82,54 %; кредити та заборгованість фізичних осіб на 39,77; інші фінансові активи на 146,73 %; інші активи на 20,83 %.

Основними активними продуктами АТ «Державний ощадний банк України» є:

- для роздрібного бізнесу - автокредитування, споживче та іпотечне кредитування, кеш-кредити, кредитні картки, участь у державних програмах зі стимулювання енергоефективності;

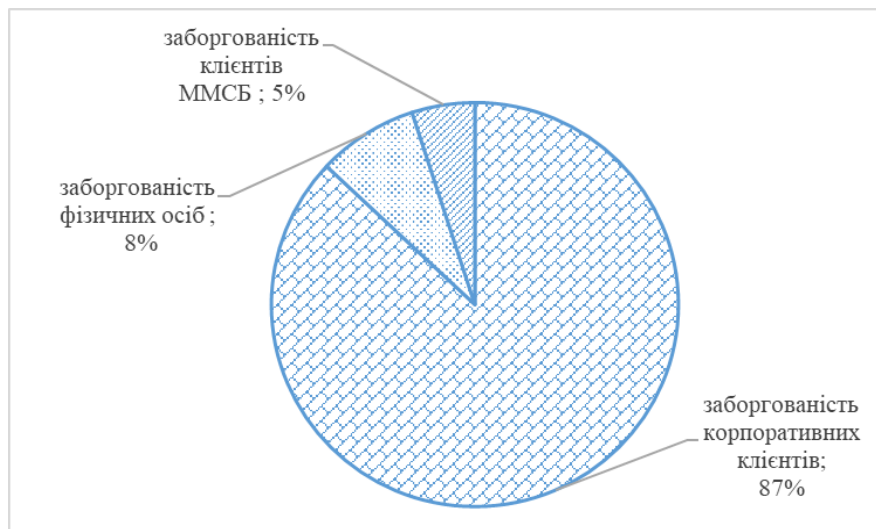
- для ММСБ - кредитування на поповнення обігових коштів, придбання автотранспорту та обладнання (зокрема в рамках партнерських програм), овердрафти (в т.ч. бланкові), кредити для ОСББ/ЖБК, програми кредитування в рамках співпраці з міжнародними організаціями (фондом WNISEF, ЄБРР, ЄІБ та ЄІФ), програми співпраці з Фондом розвитку підприємництва («Доступні кредити 5-7-9%», Financeast тощо), програма мікрокредитування, гарантії та авальювання векселів;

- корпоративного бізнесу - проєктне фінансування, кредити та овердрафти для корпоративного бізнесу, кредити/облігації/лізинг – фінансування бюджету розвитку муніципалітетів, інвестиційних проєктів, фінансування будівництва та рефінансування для енергогенеруючих компаній в альтернативній енергетиці.

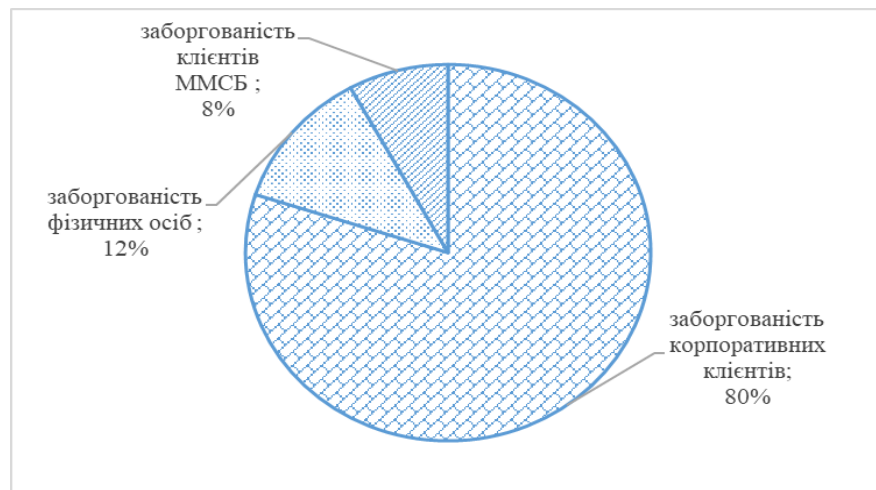
Станом на кінець 2019 року розподіл активів Ощадбанку є наступним (рисунок 2.4): 46% – інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 26% – кредитний портфель; 28% – інші активи.

Кредитний портфель 2018 року представлено насамперед заборгованістю корпоративних клієнтів – 87%, а також фізичних осіб – 8% та клієнтів ММСБ – 5%. В 2019 році в структурі кредитного портфеля в порівнянні з 2018 роком заборгованістю корпоративних клієнтів скоротилась

до 80% (тобто на 7%), натомість зростає заборгованість фізичних осіб до 12% (тобто на 4%) та клієнтів ММСБ до 8% (тобто на 3%) (рисунок 2.5)

2018 рік

2019 рік

Рисунок 2.5 – Кредитний портфель АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-2019 роках

Джерело: складено авторами на основі [30]

Зменшення активів банку у 2019 році в порівнянні із 2018 роком відбулося за показниками: кредити та заборгованість клієнтів на 3,52 %; цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід на 33,12 %.

У структурі активів 2019 року найбільшу частку займають кредити та заборгованість клієнтів – 26,0%, тоді як їх частка в порівнянні з 2018 роком скоротилася на 4,92%; цінні папери в портфелі банку на продаж в 2019 році становлять 15,2%, що менше показника 2018 року на 11 %. Слід зазначити, що у досліджуваному періоді в активах банку найбільше зменшилась частка цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Аналіз структури активів АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 роках

Показники	Роки, тис. грн			Частка в активах, %		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Грошові кошти та їх еквіваленти	12284730	10634527	36723642	5,2	4,9	14,6
Кошти в інших банках	16732798	10008487	18269802	7,1	4,6	7,3
Кредити та заборгованість клієнтів	74502538	67543176	65168344	31,8	30,9	26,0
Кредити та заборгованість юридичних осіб	70657583	62131361	57604088	30,2	28,4	23,0
Кредити та заборгованість фізичних осіб	3844955	5411816	7564256	1,6	2,5	3,0
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	72901636	57161708	38228273	31,1	26,2	15,2
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	24800	24800	24800	0,0	0,0	0,0
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	294694	267324	270256	0,1	0,1	0,1
Основні засоби та нематеріальні активи	7614578	8953527	9965799	3,3	4,1	4,0
Інші фінансові активи	1067489	1449346	3575922	0,5	0,7	1,4
Інші активи	1822016	1892606	2286754	0,8	0,9	0,9
Чисті активи, усього	234241045	218430631	250865625	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено авторами на основі [29]

Загальна структура активів Ощадбанк є задовільною та дозволяє ефективно управляти ними. Банк підтримує стратегію нарощування власних фінансових ресурсів і проводить політику, спрямовану на зниження ризиків, збереження високого рівня ліквідності й удосконалення структури кредитних ресурсів, а також піклується про фінансове благополуччя кожного свого клієнта, керуючись принципами відкритості, довіри та партнерства.

У таблицях 2.6 та 2.7 подано результати аналізу динаміки, складу та структури пасивів АТ «Державний ощадний банк України» за 2017 - 2019 роки.

Таблиця 2.6 – Аналіз складу та динаміки пасивів АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 роках

Показники	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн		Темп приросту, %	
	2017	2018	2019	2019/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017	2019/ 2018
Кошти банків	8414105	6382454	4 237332	-4176773	-2145122	-49,64	-33,61
Кошти клієнтів	148302247	151447721	198808733	50506486	47361012	34,06	31,27
у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	46462991	41576 478	82082716	35619725	40506238	76,66	97,43
у тому числі кошти фізичних осіб	86 568072	94820 716	104812775	18244704	9992060	21,08	10,54
Інші залучені кошти	34869093	34787028	18554034	-16315059	-16232994	-46,79	-46,66
Відстрочені податкові зобов'язання	559155	399867	524848	-34307	124981	-6,14	31,26
Резерви за зобов'язаннями	72010	311095	526697	454687	215602	631,42	69,30
Інші фінансові зобов'язання	2262359	3042747	4997516	2735157	1954769	120,90	64,24
Інші зобов'язання	439427	637213	1201917	762490	564704	173,52	88,62
Субординований борг	2903463	2879790	2462640	-440823	-417150	-15,18	-14,49
Усього зобов'язань	202821859	199887917	231313718	28491859	31425801	14,05	15,72

Джерело: складено авторами на основі [29]

Зростання кредитування супроводжувалося ефективною роботою з залучення пасивів. Основними пасивними продуктами АТ «Державний ощадний банк України» є:

- для роздрібного бізнесу - строкові депозити, зарплатні проекти, пенсійні й соціальні рахунки та дебетові картки;
- для ММСБ - строкові депозити, депозити на вимогу, поточні рахунки;
- корпоративного бізнесу - строкові депозити та поточні рахунки корпоративних клієнтів.

Таблиця 2.7 – Аналіз структури пасивів АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 роках

Показники	Роки, тис. грн			Частка в пасивах, %		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Кошти банків	8414105	6382454	4 237 332	4,1	3,2	1,8
Кошти клієнтів	148302247	151447721	198808733	73,1	75,8	85,9
у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	46 462 991	41 576 478	82082716	22,9	20,8	35,5
у тому числі кошти фізичних осіб	86 568 072	94 820 716	104812775	42,7	47,4	45,3
Інші залучені кошти	34869093	34787028	18554034	17,2	17,4	8,0
Відстрочені податкові зобов'язання	559155	399867	524848	0,3	0,2	0,2
Резерви за зобов'язаннями	72010	311095	526697	0,0	0,2	0,2
Інші фінансові зобов'язання	2262359	3042747	4997516	1,1	1,5	2,2
Інші зобов'язання	439427	637213	1201917	0,2	0,3	0,5
Субординований борг	2903463	2879790	2462640	1,4	1,4	1,1
Усього зобов'язань	202821859	199887917	231313718	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено авторами на основі [29]

Зобов'язання (пасиви) АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 роках зросли на 28 млрд 492 млн грн, або на 14,05 % та склали в 2019 році 231 млрд 313 млн грн. У порівнянні з 2018 роком фіксуємо

зростання абсолютного показника пасивів на 31 млрд 425,8 млн грн, або на 15,72%.

У структурі пасивів найбільшу частку становлять кошти клієнтів – 73,1% - в 2017 році, 75,8% - в 2018 році, 85,9% - в 2019 році.

Портфель строкових депозитів в 2018-2019 роках майже на 83% складається з коштів фізичних осіб, на 11% – з коштів клієнтів ММСБ та на 6% – з коштів клієнтів корпоративного бізнесу (рисунок 2.6).

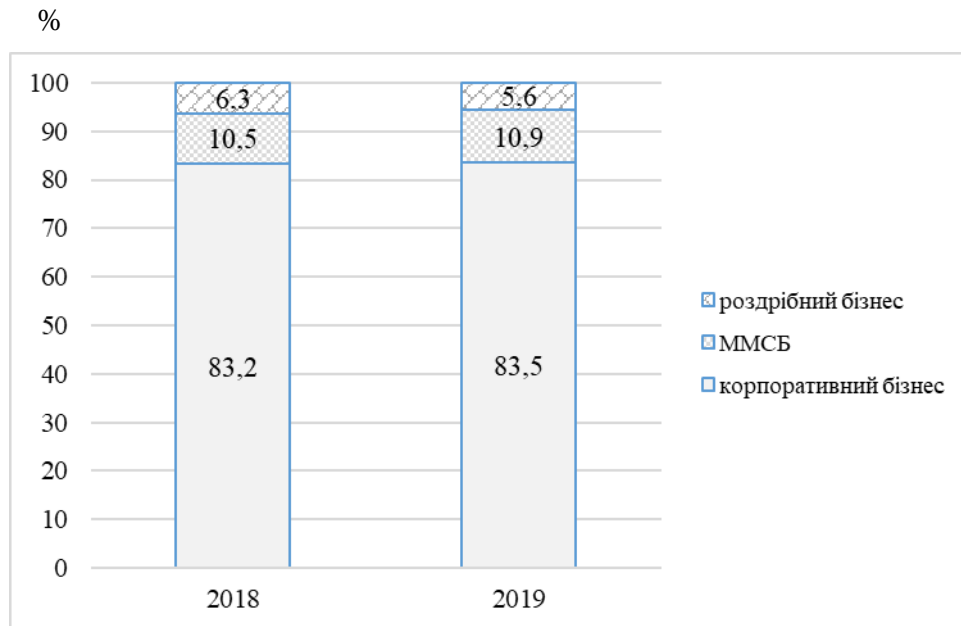

Рисунок 2.6 – Структура строкових депозитів АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-2019 роках

Джерело: складено авторами на основі [30]

За 2019 рік обсяг пасивів клієнтів ММСБ збільшився на 19%, або на 3,1 млрд грн, і на кінець року становив 19,7 млрд грн.

2019 став роком подальшого активного розвитку роздрібногo бізнесу. Ощадбанк є одним із лідерів банківського ринку за динамікою портфеля депозитів фізичних осіб: з часткою ринку 22% на кінець 2018 року та з часткою ринку 23% на кінець 2019 року.

Слід відмітити значне зростання понад 6 разів резервів за зобов'язаннями, які склали 526,7 млн грн. Зросли також кошти клієнтів на

2,12 %, інші фінансові зобов'язання на 34,49 % та інші зобов'язання на 45,01%.

У 2019 році в порівнянні із 2017 роком відбулось зменшення таких зобов'язань: кошти банків на 49,64 %, інші залучені кошти на 46,79 %, відстрочені податкові зобов'язання на 6,14 %, субординований борг на 15,18%.

Протягом 2019 року додаткової емісії акцій чи поповнення капіталу іншими способами не було. Придбання або продаж акцій Ощадбанку не здійснювались. Управління ліквідністю здійснюється шляхом прогнозування та управління грошовими потоками, лімітування строкових розривів між активами і зобов'язаннями, а також забезпечення необхідного обсягу як первинної, так і вторинної ліквідності (вона представлена портфелем високоліквідних державних цінних паперів, що можуть бути використані для термінового задоволення потреб банку в ліквідних коштах у разі їх непрогнозованого відтоку).

Динамку власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 роках подано на рисунку 2.7.

тис. грн

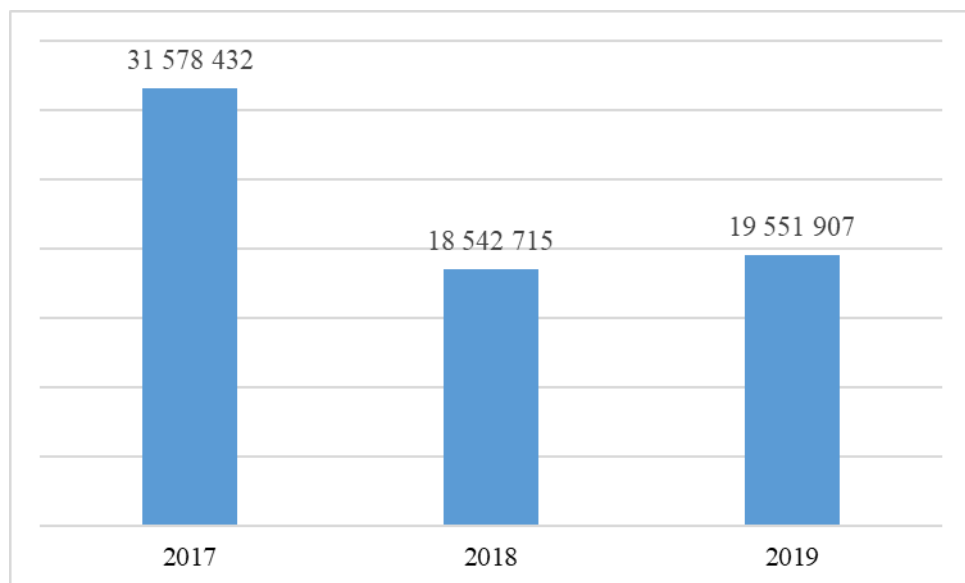

Рисунок 2.7 - Динамка власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 роках

Джерело: складено авторами на основі [30]

Аналіз складових та динаміки власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» за 2017-2019 роки подано у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз складових та динаміки власного капіталу АТ «Державний ощадний банк України» за 2017-2019 роки

Показники	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-) тис. грн	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018
Статутний капітал	43722720	49472840	49472840	5750120	0
Незареєстрований статутний капітал	5750120	0	0	-5750120	0
Резервні та інші фонди банку	269992	269992	269992	0	0
Резерви переоцінки	3388281	2718934	3516892	128611	797958
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-21552681	-33919051	-33707818	-12155137	211233
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-12026525	1009192

Джерело: складено авторами на основі [30]

Станом на 31 грудня 2017 року капітал Ощадбанку становить 31,6 млрд грн, з яких: 43,7 млрд грн – акціонерний капітал; 0,2 млрд грн – фінансовий результат 2017 року, 21,6 млрд грн – непокритий збиток, 9,3 млрд грн – інші елементи капіталу.

Станом на 31 грудня 2018 року капітал Банку становить 18,6 млрд грн, з яких: 49,7 млрд грн – акціонерний капітал; 0,2 млрд грн – фінансовий результат 2018 року, 33,4 млрд грн – непокритий збиток, 2,1 млрд грн – інші елементи капіталу.

Станом на 31 грудня 2019 року капітал Банку становить 19,6 млрд грн, з яких: 49,7 млрд грн – акціонерний капітал; 0,2 млрд грн – фінансовий

результат 2018 року, 33,7 млрд грн – непокритий збиток, 3,4 млрд грн – інші елементи капіталу.

Загалом в досліджуваному періоді величина власного капіталу зменшилась в абсолютних показниках на 12 млрд грн, або на 38%.

Станом на 31 грудня 2019 та 2018 років акціонерний капітал Банку сформований та внесений грошовими коштами, облігаціями внутрішньої державної позики та за рахунок прибутку, що спрямовувався на збільшення статутного капіталу, у розмірі 49 724 980 тисяч гривень, і враховував ефект гіперінфляції згідно з МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції».

За результатами аналізу власного капіталу банку видно, найбільшу частку у структурі власного капіталу банку займає статутний капітал, значну частину займає непокритий збиток.

Стратегія розвитку, яку схвалено Кабінетом Міністрів України, передбачає додаткову капіталізацію Ощадбанку в обсязі 16,8 млрд грн. У грудні 2017 року капітал Банку було поповнено на 5,75 млрд грн.

Протягом 2019 року додаткової емісії акцій чи поповнення капіталу іншими способами не було. Придбання або продаж акцій Ощадбанку не здійснювались.

Аналіз складу та динаміки фінансових результатів АТ «Державний ощадний банк України» у 2017-2019 роках подано в таблиці 2.9.

Результати проведеного аналізу свідчать, що протягом 2017-2019 років АТ «Державний ощадний банк України» був прибутковою банківською установою. Динаміка прибутку банку відображена на рисунку 2.8.

У 2017 році банком отримано прибуток в сумі 558,5 млн грн, у 2018 році сума прибутку складала 162,2 млн грн, у 2019 році сума прибутку складала 255,2 млн грн (темп спадання у 2019 порівняно з 2017 роком склав 54,3 %). Хоча в 2019 році в порівнянні з 2018 роком величина прибутку Ощадбанку зросла на 92,9 млн грн (або на 57,3%). Такі зміни відбулися за рахунок коливань доходів і витрат (рисунок 2.9).

Таблиця 2.9 – Аналіз складу та динаміки фінансових результатів АТ
«Державний ощадний банк України» за 2017-2019 роки

Показники	Роки, тис. грн			Абсолютне відхилення (+,-), тис. грн		Темп приросту, %	
	2017	2018	2019	2019/2017	2019/2018	2019/2017	2019/2018
Чистий процентний дохід / Чисті процентні витрати	5512504	5450245	5491640	-20864	41395	-0,38	0,76
Процентні доходи	19740677	19344985	19058214	-682463	-286771	-3,46	-1,48
Процентні витрати	14228173	13894739	13566574	-661599	-328165	-4,65	-2,36
Чистий комісійний дохід/(Чисті комісійні витрати)	2698314	3465485	4203499	1505185	738014	55,78	21,30
Комісійні доходи	4001099	5307577	6443848	2442749	1136271	61,05	21,41
Комісійні витрати	1302785	1842092	2240349	937564	398257	71,97	21,62
Торговий результат	703880	-1720718	-194542	-898422	1526176	-127,64	-88,69
Інші операційні доходи	160183	380094	493398	333215	113304	208,02	29,81
Адміністративні та інші операційні витрати	7132826	11236200	9944385	2811559	-1291815	39,42	-11,50
Всього доходів	9095866	7663155	10074638	978772	2411483	10,76	31,47
Всього витрат	8537321	7630384	9820449	1283128	2190065	15,03	28,70
Прибуток (Збиток) до оподаткування	558544	32771	254189	-304355	221418	-54,49	675,65
Витрати на податок на прибуток	21	129468	-969	-990	-130437	-4713,63	-100,75
Прибуток (Збиток)	558523	162238	255158	-303365	92920	-54,32	57,27

Джерело: складено авторами на основі [29]

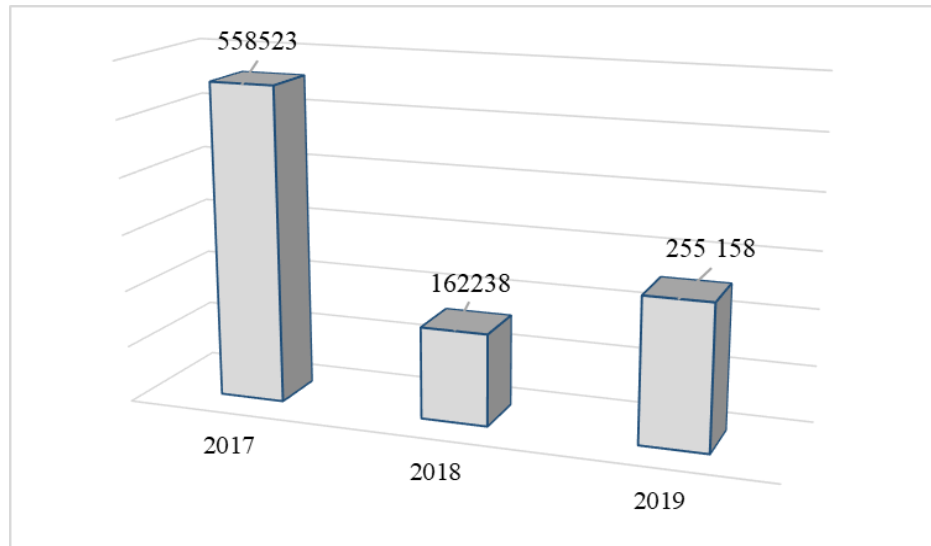

Рисунок 2.8 – Динаміка прибутку (збитку) АТ «Державний ощадний банк України» за 2017 - 2019 роки

Джерело: побудовано авторами на основі [29]

Загальна сума доходів АТ «Державний ощадний банк України» за 2017 - 2019 роки зросла на 10,76 %, тоді як витрати відчутно зросли – на 15,3%, що мало безпосередній вплив на формування остаточного фінансового результату та на його динаміку.

тис. грн

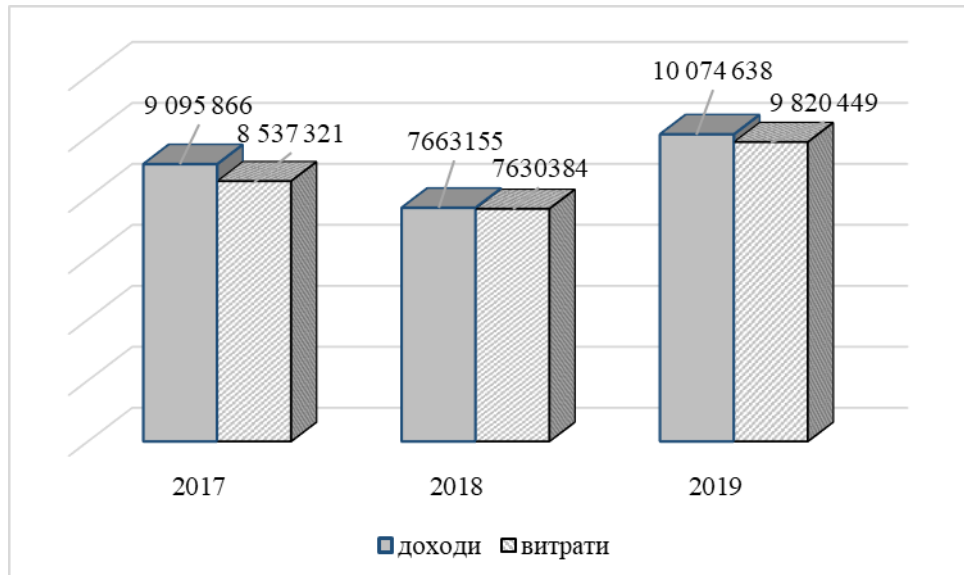

Рисунок 2.9 - Динаміка доходів та витрат АТ «Державний ощадний банк України» за 2017 - 2019 роки

Джерело: побудовано авторами на основі [29]

У 2018 році Банк виплатив частку прибутку на основі фінансового результату 2017 року до загального фонду Державного бюджету України відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2018 року № 139 «Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2017 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави» в сумі 167 557 тисяч гривень.

У 2019 році Банк виплатив частку прибутку на основі фінансового результату 2018 року до загального фонду Державного бюджету України відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 року № 364 «Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2018 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави» в сумі 48 671 тисяча гривень.

Таким чином АТ «Державний ощадний банк України» забезпечує реалізацію своєї стратегічної мети – є прибутковим, комерційно орієнтованим банком з високою стійкістю бізнесу, лідером у частині інновацій та задоволення клієнтських потреб. Однак, для підтримки стабільності функціонування та забезпечення фінансової діяльності АТ «Державний ощадний банк України» на ринку банківських послуг в сучасному турбулентному середовищі, необхідно проводити постійний моніторинг та визначати стратегічні напрями забезпечення фінансової стійкості та управління ризиками. Зазначені питанням будуть розкриті в наступному розділі дипломної роботи.

3 Напрями вдосконалення управління фінансовою стабільністю банку

3.1 Методичний підхід до оцінки фінансової стабільності банку та його реалізація на прикладі АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 р.р.

У сучасних умовах розвитку економіки України забезпечення та адекватна оцінка фінансової стабільності банку – це завдання, яке намагаються вирішити як державні регулятори, компетенцією яких є це питання, так і самі банки. Саме тому було розроблено безліч підходів і методик для визначення рівня стабільності банків. Ці підходи різняться за складом критеріїв, групами показників, нормативними значеннями тощо. Крім того, наявні методики хоча й сприяють визначенню та розрахунку відповідного значення, але не завжди придатні для комплексного оцінювання рівня фінансової стабільності банку.

У своїй практиці забезпечення та оцінки фінансової стабільності банків Нацбанк компілює рекомендовані Міжнародним валютним фондом індикатори фінансової стійкості [60] й Основні принципи ефективного банківського нагляду, регламентовані Базельським комітетом із питань банківського нагляду [54].

Розглянемо більш детально складники системи, за якою НБУ оцінює рівень фінансової стабільності банків.

Економічні нормативи діяльності банків – показники, встановлені Національним банком України для регулювання банківської діяльності на основі безвізного нагляду для своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, притаманні банківській діяльності [33]. Перелік нормативів та їх нормативних значень наведено в таблиці 1.5, а методика їх

розрахунку визначена Рішенням Правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» [42] (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 - Економічні нормативи регулювання діяльності банків в Україні (станом на 12.2020 р.)

Назва нормативу	Нормативне значення	Методика розрахунку
1	2	3
Нормативи капіталу:		
мінімального розміру регулятивного капіталу – Н1	не менше 200 млн грн	$PK = OK + DK - B$, де PK - регулятивний капітал банку; OK - основний капітал (капітал 1-го рівня); DK - додатковий капітал (капітал 2-го рівня); B - відвернення
достатності (адекватності) регулятивного капіталу – Н2	- протягом перших 12 місяців діяльності (із дня отримання ліцензії) - не менше 15%; - протягом наступних 12 місяців – не менше 12%; - надалі – не менше 10%	$H2 = \frac{PK}{A_p + C_{ВП} - НКР} \cdot 100\%$, де PK - регулятивний капітал банку; A _p - сумарні активи, зменшені на суму створених відповідних резервів/уцінки за фінансовими активами, на суму забезпечення, та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив; C _{ВП} - сукупна сума ВВП банку за всіма ІВ та БМ (ІВ - іноземна валюта; БМ - банківські метали); НКР - непокритий кредитний ризик
достатності основного капіталу Н3	не менше 7%	$H2 = \frac{OK}{A_p + C_{ВП} - НКР} \cdot 100\%$, де OK - основний капітал (капітал 1-го рівня); A _p - сумарні активи, зменшені на суму створених відповідних резервів/уцінки за фінансовими активами, на суму забезпечення, та зважені на відповідний коефіцієнт ризику залежно від групи ризику, до якої віднесено актив; C _{ВП} - сукупна сума ВВП банку за всіма ІВ та БМ (ІВ - іноземна валюта; БМ - банківські метали); НКР - непокритий кредитний ризик

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Нормативи ліквідності:		
миттєвої ліквідності – Н4	не менше 20%	Скасовано НБУ з 2 вересня 2019 року
поточної ліквідності – Н5	не менше 40%	
короткострокової ліквідності – Н6	не менше 60%	$Н6 = \frac{Ал}{31} \cdot 100\%$ <p>де Ал - ліквідні активи з кінцевим строком погашення/продажу до одного року; 31 - зобов'язання банку з кінцевим строком погашення/продажу до одного року</p>
коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR _{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR _{ІВ})	<p>З 01.12.2018 р. – більше 50% іноземній валюті, в усіх валютах - 80%. З 01.06.2019 р. – більше 90% в усіх валютах та в іноземній валюті. З 01.12.2019 р. - мінімум 100%</p>	$LCR = \frac{ВЛА}{\text{чистий очікуваний вплив грошових коштів протягом 30 днів}} \cdot 100\%$ $LCR_{ВВ} = \frac{ВЛА}{\text{впливи - (менше із двох значень: надходження або 75\% впливів)}} \cdot 100\%$ $LCR_{ІВ} = \frac{ВЛА_{ІВ}}{\text{впливи ІВ - (менше із двох значень: надходження ІВ або 75\% впливів ІВ)}} \cdot 100\%$ <p>де ВЛА – високоякісні ліквідні активи; ІВ - іноземна валюта</p>
коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR)	З 01.01. 2021 р. – на рівні 100%	$NSFR = \frac{\text{обсяг наявного стабільного фінансування (ASF)}}{\text{обсяг необхідного стабільного фінансування (RSF) - НКР}} \cdot 100\%$ <p>де НКР – величина непокритого кредитного ризику</p>

Продовження таблиці 3.1

1	2	3
Нормативи кредитного ризику:		
максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7	не більше 25%	$H7 = \frac{Зс}{РК} \cdot 100\%$ <p>де Зс відображається сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів); РК - регулятивний капітал банку</p>
великих кредитних ризиків – Н8	не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу	$H8 = \frac{Зв}{РК} \cdot 100\%$ <p>де Зв - сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, дебіторською заборгованістю, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку за всіма великими кредитними ризиками, наданими банком щодо всіх контрагентів (або групи пов'язаних контрагентів), усіх пов'язаних з банком осіб; РК - регулятивний капітал банку</p>
максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру – Н9	не більше 5%	$H9 = \frac{Зін}{ОК+ДК-В1} \cdot 100\%$ <p>де Зін - сукупна заборгованість за депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо пов'язаних з банком осіб; ОК - основний капітал (капітал 1-го рівня); ДК - додатковий капітал (капітал 2-го рівня); В1 - балансова вартість активів</p>
максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам – Н10	не більше 30%	<p>сукупна заборгованість зобов'язань усіх інсайдерів перед банком + 100% суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів</p> $H10 = \frac{\text{сукупна заборгованість зобов'язань усіх інсайдерів перед банком + 100\% суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів}}{СТ} \cdot 100\%$ <p>де СТ - статутний капітал банку</p>

Кінець таблиці 3.1

1	2	3
Нормативи інвестування:		
інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11	не більше 15%	$Н11 = \frac{Кін}{СТ} \cdot 100\%$ де Кін - кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою; СТ - статутний капітал банку
загальної суми інвестування – Н12	не більше 60%	$Н12 = \frac{СКін}{СТ} \cdot 100\%$ де СКін - кошти банку, що інвестуються з метою придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів будь-яких юридичних осіб; СТ - статутний капітал банку

Джерело: складено авторами на основі [29]

Економічні нормативи НБУ мають чіткі рамки, яких має дотримуватися кожен банк. У нормативних актах НБУ прописано порядок їх розрахунку.

Наступний складник – оцінка та управління ризиками. Банк створює комплексну та адекватну систему управління ризиками, що має враховувати специфіку роботи банку, встановлені НБУ вимоги щодо управління ризиками відповідно до Методичних указівок з інспектування банків «Система оцінки ризиків» (рисунок 3.1). Використовуючи даний підхід, представники банківського нагляду НБУ мають визначати, як певні наявні або потенційні проблеми, на які наражається банк або банківська система, впливають на характер і рівень ризиків у цьому банку. Такий підхід дає змогу розробити та запропонувати для використання уніфіковані визначення ризиків, структуру для оцінки цих ризиків та інтегрований порядок здійснення оцінки ризиків у процесі нагляду.

Система CAMELSO (CAMELSO) – офіційно визнана вдосконалена система рейтингової оцінки банків, яку широко використовують наглядові

органи багатьох країн світу. Система CAMELSO є бальною та ґрунтується на поєднанні оцінки кількісних та якісних показників, бухгалтерського підходу та професійного судження. Нагляд за банками, що ґрунтується на оцінках ризиків за цією рейтинговою системою, полягає у визначенні загального стану банку на підставі стандартизованих критеріїв, що охоплюють усі напрямки його діяльності [29].

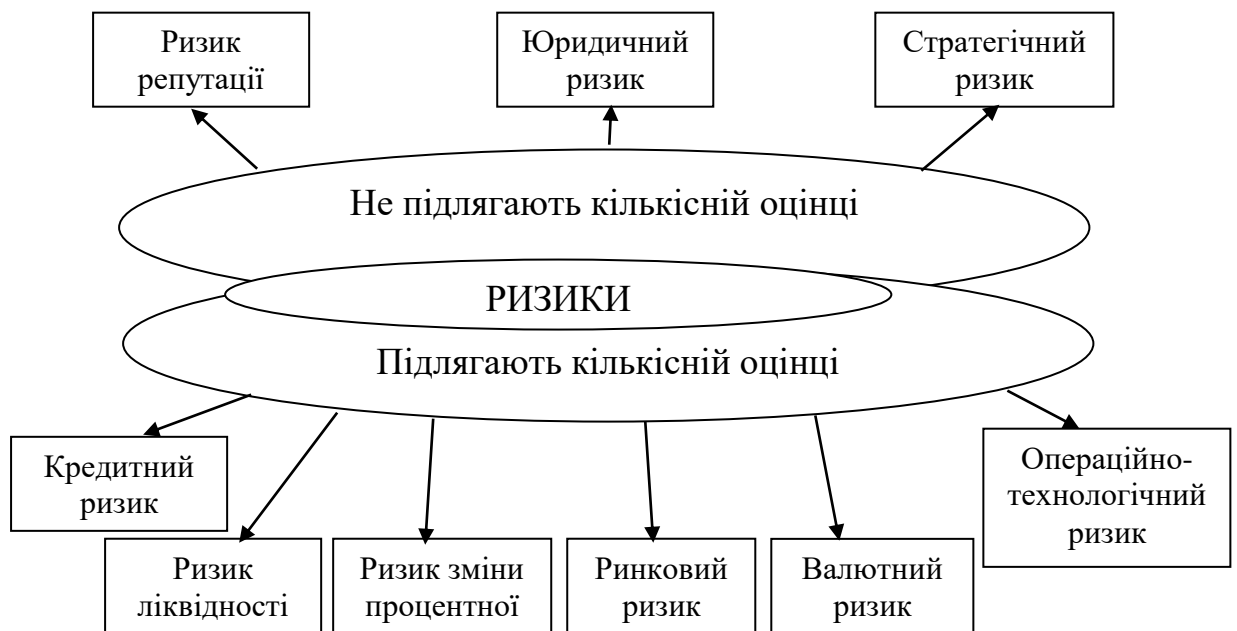

Рисунок 3.1 - Категорії ризику згідно з Методичними вказівками з інспектування банків «Система оцінки ризиків»

Метою оцінки банків за рейтинговою системою CAMELSO є визначення їх фінансового стану, якості менеджменту та корпоративного управління, прозорості операцій та ефективності внутрішніх контролів, управління ризиками; виявлення недоліків, що можуть призвести до банкрутства банку та вимагають посиленого контролю з боку органів банківського нагляду, а також вжиття відповідних заходів для виправлення недоліків і стабілізації фінансового стану банку.

Основою рейтингової системи CAMELSO є оцінка ризиків та визначення рейтингових оцінок за такими основними компонентами:

- капітал – Capital Adequacy (C) – оцінка розміру капіталу банку з точки зору його достатності для захисту інтересів вкладників і підтримки платоспроможності;
- активи – Asset Quality (A) – спроможність забезпечити повернення активів, вплив проблемних кредитів на загальний фінансовий стан банку;
- менеджмент і корпоративне управління – Management (M) – оцінка методів управління банком з точки зору принципів корпоративного управління, ефективності діяльності, методів управління та контролю;
- надходження – Earnings (E) – достатність доходів банку для перспективного розвитку та зростання;
- ліквідність – Liquidity (L) – здатність банку забезпечити своєчасне та повне виконання своїх зобов'язань;
- чутливість до ринкових ризиків – Sensitivity to Risk (S) – ступінь реагування банку на зміну ситуації на ринку.
- операційний ризик – Operational Risk (O) – здатність банку ефективно управляти операційним та інформаційним ризиком з метою недопущення/мінімізації фінансових втрат внаслідок реалізації ризиків.

Комплексна рейтингова оцінка за рейтинговою системою CAMELSO визначається для кожного банку відповідно до рейтингових оцінок за зазначеними сімома компонентами. Рейтингова система дає можливість оцінити всі фактори, за якими оцінюється якість управління та контролів, рівень ризику, фінансовий стан і якість операцій кожного банку.

За даною рейтинговою системою CAMELSO для кожного банку встановлюється цифровий рейтинг за сімома компонентами, а комплексна рейтингова оцінка визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із цих компонентів, з урахуванням їх ваги. При цьому комплексна рейтингова оцінка може перевищувати найнижчу оцінку за компонентами не більше ніж на один бал.

Кожен компонент рейтингової системи оцінюється за чотирьохбальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою, а оцінка «4» – найнижчою.

Комплексна рейтингова оцінка банку свідчить:

- «1» про спроможність банку протистояти впливу негативних внутрішніх та зовнішніх факторів. Система ризик менеджменту адекватна рівню та характеру виявлених ризиків. Капітал банку достатній для покриття ризиків, притаманних його діяльності, та дотримання нормативних вимог. Корпоративне управління відповідає особливостям діяльності банку, обсягам його операцій та профілю ризику;

- «2» про спроможність банку протистояти більшості негативних внутрішніх та зовнішніх факторів (крім надзвичайних). Система ризик менеджменту адекватна рівню та характеру виявлених ризиків, однак має окремі недоліки. Корпоративне управління відповідає особливостям діяльності банку, обсягам його операцій та профілю ризику, однак має окремі недоліки, які можуть бути усунені в найкоротші терміни;

- «3» про вразливість банку до впливу негативних внутрішніх та зовнішніх факторів. Капітал банку, необхідний для покриття ризиків, притаманних його діяльності, наближається до граничних нормативних значень. Корпоративне управління та система ризик менеджменту має недоліки, які в разі їх неусунення можуть створити загрозу стійкості банку;

- «4» про те, що рівень, характер та особливості виявлених ризиків поточних та потенційних створюють загрозу для вкладників і кредиторів банку та/або наявні підстави для віднесення банку до категорії проблемного. Капіталу банку недостатньо для покриття виявлених ризиків та дотримання нормативних вимог на дату перевірки та/або в короткостроковій перспективі. Корпоративне управління та система управління ризиками неефективні та мають суттєві недоліки, що несе загрозу стійкості банку.

Комплексна рейтингова оцінка може бути визначена як «F» у разі наявності значних ризиків, які загрожують життєздатності банку, та/або

підстави для віднесення банку до категорії неплатоспроможних або відкликання банківської ліцензії та ліквідації банку.

Головним недоліком даної системи є відсутність аналізу змінюваності окремих компонентів у часі та напрямів і тенденцій такої зміни у поточний період. Це може призвести до хибності присвоєної рейтингової оцінки вже у найближчий період після присвоєння

Індикатори фінансової стабільності (ІФС) – це індикатори, які використовують для моніторингу загального стану та стабільності фінансових інституцій та ринків, а також, відповідно, їхніх клієнтів та учасників.

Відповідно до Керівництва з ІФС розроблено 39 ІФС, які складаються з основного набору індикаторів (ядра) і додаткового набору. Основний набір включає основні індикатори (12 показників), що характеризують стан банківського сектору.

Додатковий набір (27 показників) включає інші індикатори банківського сектору, які не входять в основний набір, а також індикатори небанківських фінансових установ, підприємств, домашніх господарств, фінансових ринків та ринку нерухомості.

Індикатори фінансової стабільності дають змогу здійснювати моніторинг розвитку банківського сектору. Вони є важливим інструментом діагностики ризиків та становлять основу розроблення заходів і запобігання їх наслідкам. Індикатори фінансової стійкості дають уявлення про ринки, на яких здійснюють свою діяльність фінансові установи.

Огляд складників системи, за якою НБУ оцінює рівень фінансової стабільності банків, дає змогу виділити такі компоненти, які бере до уваги регулятор під час здійснення оцінки фінансової стабільності:

- капітал банку;
- якість активів;
- менеджмент банку;
- прибутки та прибутковість;

- ліквідність;
- інвестиційна політика;
- вплив ринкового ризику;
- вплив операційного ризику;
- вплив кредитного ризику;
- вплив процентного ризику;
- вплив валютного ризику;
- вплив юридичного ризику;
- вплив стратегічного ризику.

Визначення цих компонентів дає змогу комплексно оцінити рівень фінансової стабільності банків та побачити неузгодженості в методиках НБУ.

Кожен методичний підхід, розроблений НБУ, окремо не дає точного результату, бо вони охоплюють лише певні компоненти загальної оцінки фінансової стабільності банку. Саме тому актуальним стає необхідність створення нових підходів, які могли б охопити більшу кількість зазначених вище компонентів для визначення реального рівня фінансової стабільності банківської установи [33].

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що найбільш використовуваними методиками оцінки фінансової стабільності банку є розрахунок інтегрального показника фінансової стабільності банку. Він розраховується за такою формулою:

$$Ifs = \sqrt[n]{\prod_{i=1}^n \frac{K_i}{K_n}}, \quad (3.1)$$

де K – значення i -го коефіцієнта, обраного для розрахунку;

K_n – нормативне або рекомендоване значення i -го коефіцієнта, обраного для розрахунку;

n – кількість коефіцієнтів, обраних для розрахунку.

Під час розрахунку цього показника зазвичай використовують економічні нормативи НБУ, а саме Н2, LCR (Н4, Н5), Н6, Н7, Н9, Н11, Н12. Цей метод дає можливість оцінити рівень виконання економічних

нормативів. При цьому комплексно оцінити фінансову стабільність банку за допомогою цієї методики майже неможливо, адже він включає в себе не всі компоненти розглянутої вище системи, за якою НБУ оцінює рівень фінансової стабільності банків.

Використовуючи розглянуті нами методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку, здійснимо розрахунок економічних нормативів регулювання діяльності банків на прикладі АТ «Державний ощадний банк України» в 2017-2019 р.р. (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 - Економічні нормативи АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-2019 р.р.

Назва нормативу	Нормативне значення	Фактичне значення	
		2018 р.	2019 р.
Нормативи капіталу:			
Н1 - мінімального розміру регулятивного капіталу, млн грн	не менше 200 млн грн	13 200,5	12 355,5
Н2 - достатності (адекватності) регулятивного капіталу	не менше 10%	13,56%	13,25%
Н3 - достатності основного капіталу	не менше 7%	8,68%	9,74%
Нормативи ліквідності:			
Н4 - миттєвої ліквідності	не менше 20%	99,92%	-
Н5 - поточної ліквідності	не менше 40%	136,12%	-
Н6 - короткострокової ліквідності	не менше 60%	85,55%	80,46%
LCR - коефіцієнт покриття ліквідністю:	З 01.12.2018 р. – більше 50% іноземній валюті, в усіх валютах - 80%. З 01.06.2019 р. – більше 90% в усіх валютах та в іноземній валюті. З 01.12.2019 р. - мінімум 100%	-	-
LCR _{ВВ} - за всіма валютами		-	295,9772
LCR _{ІВ} - в іноземній валюті		-	157,3701
Нормативи кредитного ризику:			
Н7 - максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	не більше 25%	23,72%	21,60%
Н8 - великих кредитних ризиків	не більше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу	362,52	318,56
Н9 - максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру	не більше 5%	4,9%	5,6%
Н10 - максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам	не більше 30%	-	-
Нормативи інвестування:			
Н11 - інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	не більше 15%	5%	5%
Н12 - загальної суми інвестування	не більше 60%	14%	14%

Розраховані економічні нормативи АТ «Державний ощадний банк України» в 2018-2019 р.р. знаходяться в межах нормативних значень вказують на те, що банк є достатньо капіталізованою установою, спроможною забезпечувати своєчасність, повноту та безперервність виконання усіх своїх грошових зобов'язань, веде виважену та ефективну інвестиційну політику, однак схильний до настання банківських ризиків, що можуть призвести до фінансових труднощів у діяльності банку

3.2 Напрями підвищення ефективності складових механізму управління фінансовою стабільністю банку

Фінансово стійкий та стабільний банк - це банк, що прогресивно розвивається та демонструє позитивну динаміку при допустимих ризиках та ефективності. Для нього характерним є пропорційне і збалансоване зростання його системоутворюючих компонент - капіталу, ліквідності, активів, фінансового результату. При цьому випереджаючі темпи зростання капіталу і ліквідності можуть свідчити про зростання потенціалу фінансової стабільності банку.

Фінансова стабільність банку прямо залежить від рівня ризикованості та якості управління активами і пасивами. Залежно від фінансового стану банку керівництво банку має вибрати відповідну політику управління активами: агресивну, оборонну або помірну.

У сучасних умовах трансформації банківської системи України відбуваються принципові зміни механізмів стратегічного управління банками. Ці зміни зумовлені впливом як глобальних викликів та перетворень світової економіки, так і необхідністю антикризового реформування економіки України. Саме тому останнім часом відбувається трансформація банківської системи України. Проявами цього стали зміна кількості банків та

оновлення вимог Нацбанку України до суб'єктів банківської системи, обсягів їх статутного капіталу, органів регулювання та нагляду тощо.

Стратегія банківської установи, яка характеризує цілі її розвитку та здатна реагувати на внутрішні зміни, котрі здійснюються з метою виконання місії організації, підвищення її конкурентоспроможності, а також утримання довгострокових переваг на цільових ринках, є ключовим елементом системи стратегічного управління банку в умовах трансформації ринкової економіки. Стратегічне управління банківськими структурами відбувається за різними напрямками, які передбачають розроблення маркетингової, фінансової, інформаційно-технологічної стратегій та стратегії управління персоналом (рисунок 3.2).

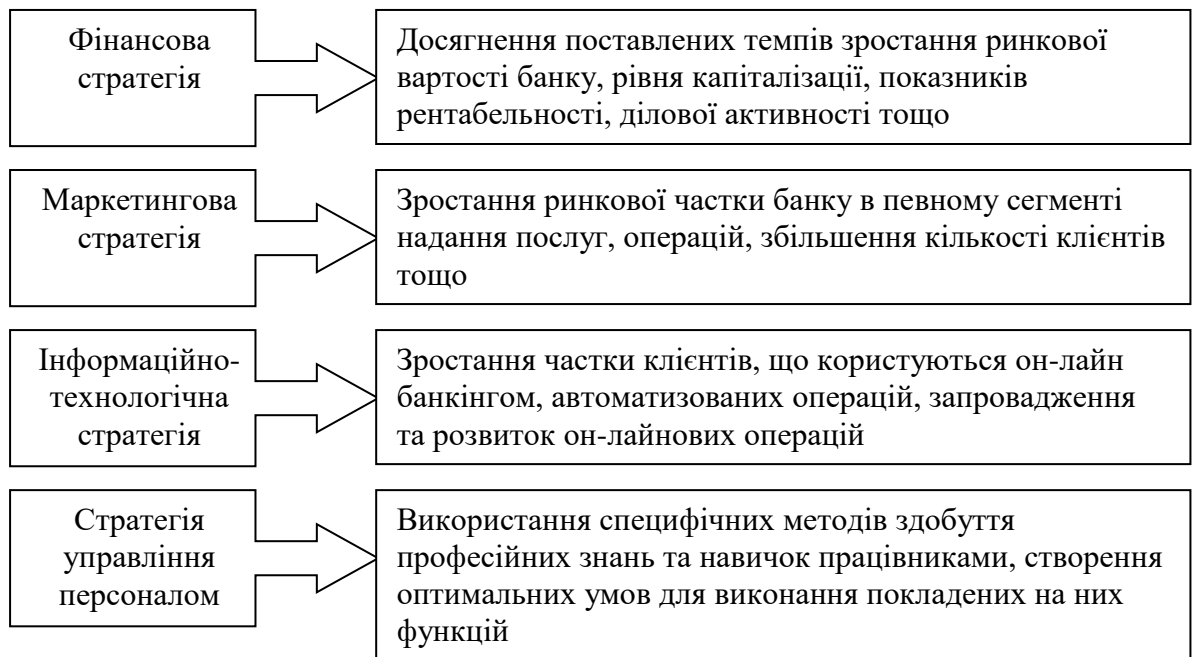

Рисунок 3.2 - Стратегії управління банком

Джерело: [51]

Ефективність стратегічного управління банківськими установами залежить від своєчасності та об'єктивності прогнозування змін, релевантності інформаційних потоків і якості контролю над процесами на користь клієнтів, акціонерів і суспільства у цілому. У стратегічному аспекті

управління передбачає постійне укріплення сильних сторін, реалізацію нових можливостей, а також зменшення супутніх ризиків, ліквідацію небезпечних ситуацій та внутрішніх слабкостей [51]. Тому стратегічне управління банківськими структурами передбачає розроблення системи стратегічного управління, яка починається із визначення стратегічних цілей банку (рисунок 3.3).

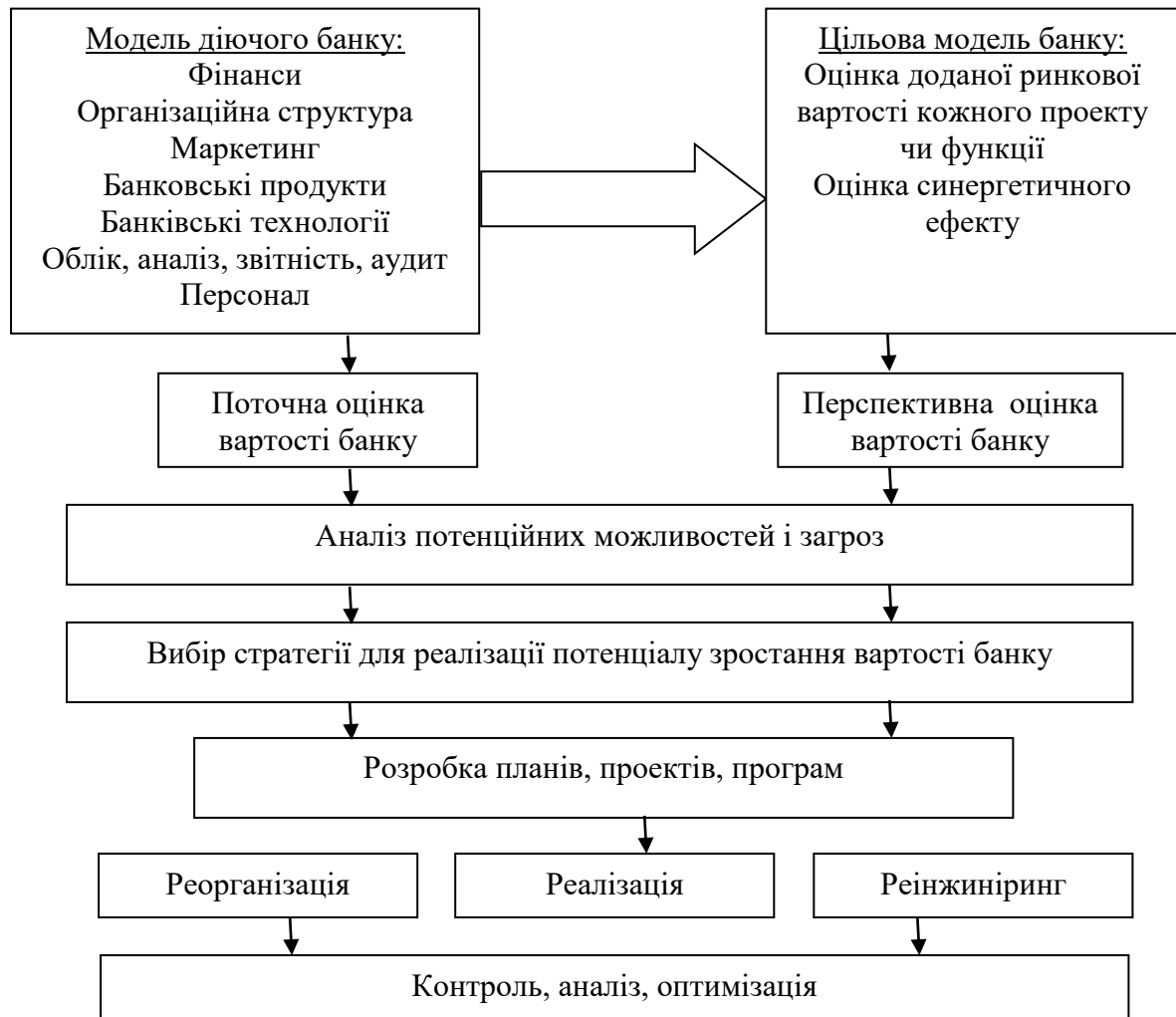

Рисунок 3.3 - Процес стратегічного управління банківськими структурами

Джерело: складено авторами на основі [51]

Процес формування стратегії розвитку банківської структури складається з декількох етапів, кожен з яких займає важливе місце у системі стратегічного управління банківськими установами та передбачає

розроблення стратегій її динамічного розвитку на основі використання аналізу різних факторів, механізму узгодженості стратегічних рішень, інтегрованого контролю заходів щодо реалізації цих рішень і можливості своєчасного реагування на трансформаційні зміни зовнішнього середовища.

Етапами формування стратегії розвитку банку є:

- стратегічний аналіз - передбачається аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища банку. На цьому етапі найчастіше застосовуються технології SWOT- та PEST-аналізу, модель конкурентних сил М. Портера, бенчмаркінг, різні експертні методи;

- визначення стратегічних напрямів - визначаються бачення, місія та стратегічні цілі банку, які виступають засадничими підвалинами реалізації загальної стратегії його розвитку як цілісної системи. Використовують такі інструменти, як технологія «дерева цілей», модель Менделоу «зацікавлена особа»;

- вибір стратегії - формується набір стратегічних альтернатив. На основі оцінювання їх перспективності та вигідності з економічного погляду здійснюється відбір найкращої. Доцільно застосовувати матричні методи, сценарний аналіз, методи прогнозування;

- розроблення стратегічного плану - розроблення має базуватися як на аналізі існуючих тенденцій розвитку економіки загалом, окремих її секторів, видів діяльності тощо, так і містити елементи прогнозування, щоб передбачати розвиток тих напрямів та видів діяльності банку, які забезпечать зростання його конкурентних переваг;

- реалізація стратегії - відбувається розроблення складових механізму управління фінансовою стабільністю банку, застосування яких дає змогу ефективно впровадити прогнозні показники і досягти поставлених цілей;

- оцінка результатів упровадженої стратегії - відбувається розроблення системи показників, застосування яких дає змогу оцінити ефективність упровадженої стратегії та служить інформаційною базою для прийняття рішень про необхідність внесення змін до вибраної стратегії розвитку банку.

Визначення стратегічних напрямів в умовах мінливого середовища передбачає оцінки рівня ринкового середовища на різних сегментах ринку банківських послуг.

Конкуренція на ринку банківських послуг, яка визначає «правила гри» та пріоритети ведення бізнесу, прямо впливає на стратегічні напрями розвитку банківських структур та ефективність їхньої діяльності. Враховуючи те, що ринок банківських послуг є економічним простором, на якому виникають попит та пропозиція таких послуг, саме тому ринок банківських послуг є складовою частиною фінансового ринку, який має значний вплив на розвиток банківської діяльності у цілому. Рівень конкуренції банківської структури та ефективність її діяльності повною мірою пов'язані зі ступенем задоволеності клієнтів послугами та продукцією, які пропонуються, але попит на них змінюється залежно від потреб, бажань та мотивів до придбання банківських продуктів. Саме різноманітність і неоднорідність попиту зумовлюють сегментацію ринку, яка є розподілом ринку на однорідні групи споживачів послуг, представники яких однаково і досить передбачувано реагують на застосований маркетинговий інструментарій, що дає можливість банкам регулювати ринкові пропозиції послуг і продуктів відповідно до потреб кожного ринкового сегменту та визначати пріоритети і стратегічні напрями.

Як видно з таблиці 3.3, позиції банків починаючи з 2017 р. лишаються незмінними.

З таблиці видно, що безумовним лідером за рейтинговими позиціями в досліджуваному періоді залишається АТ «КБ «ПриватБанк». АТ «Державний ощадний банк України» погіршив свої показники за цей період, але стан його стабілізується.

Таблиця 3.3 - Позиція АТ «Державний ощадний банк України» у конкурентному середовищі найбільших банків України

У тис. грн

Назва банківської установи	Станом на					
	01.12.2019	Рейтинг	01.12.2018	Рейтинг	01.12.2017	Рейтинг
за обсягами активів						
АТ «КБ «ПриватБанк»	414144575	1	466522204	1	440594340	1
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	402772946	2	462487314	2	398346140	2
АТ «Державний ощадний банк України»	384769701	3	372134341	3	363502458	3
АТ «Укресімбанк»	142972356	4	161187271	4	168602757	4
ПАТ «Промінвестбанк»	7870281	5	16105735	5	21619043	5
за обсягами зобов'язань						
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	496060361	1	451110208	1	387564087	2
АТ «Державний ощадний банк України»	365609812	2	358769735	3	337759725	3
АТ «КБ «ПриватБанк»	361513353	3	436659143	2	404420730	1
АТ «Укресімбанк»	132092486	4	152845354	4	153538339	4
ПАТ «Промінвестбанк»	3933561	5	11278649	5	12585488	5
за рівнем капіталу						
АТ «КБ «ПриватБанк»	52631222	1	29863061	1	36173610	1
АТ «Державний ощадний банк України»	19159889	2	13364606	2	25742733	2
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	12468362	3	11377107	3	10782053	4
АТ «Укресімбанк»	10879870	4	8341917	4	15064418	3
ПАТ «Промінвестбанк»	3936721	5	4827086	5	9033555	5
за фінансовим результатом						
АТ «КБ «ПриватБанк»	31906235	1	9027082	1	138598	4
АТ «Райффайзен Банк Аваль»	4215143	2	4892602	3	4345863	1
АТ «Укресімбанк»	2620657	3	798824	2	1356500	2
ПАТ «Промінвестбанк»	1082481	4	-1322365	5	-4841363	5
АТ «Державний ощадний банк України»	223986	5	115623	4	536674	3

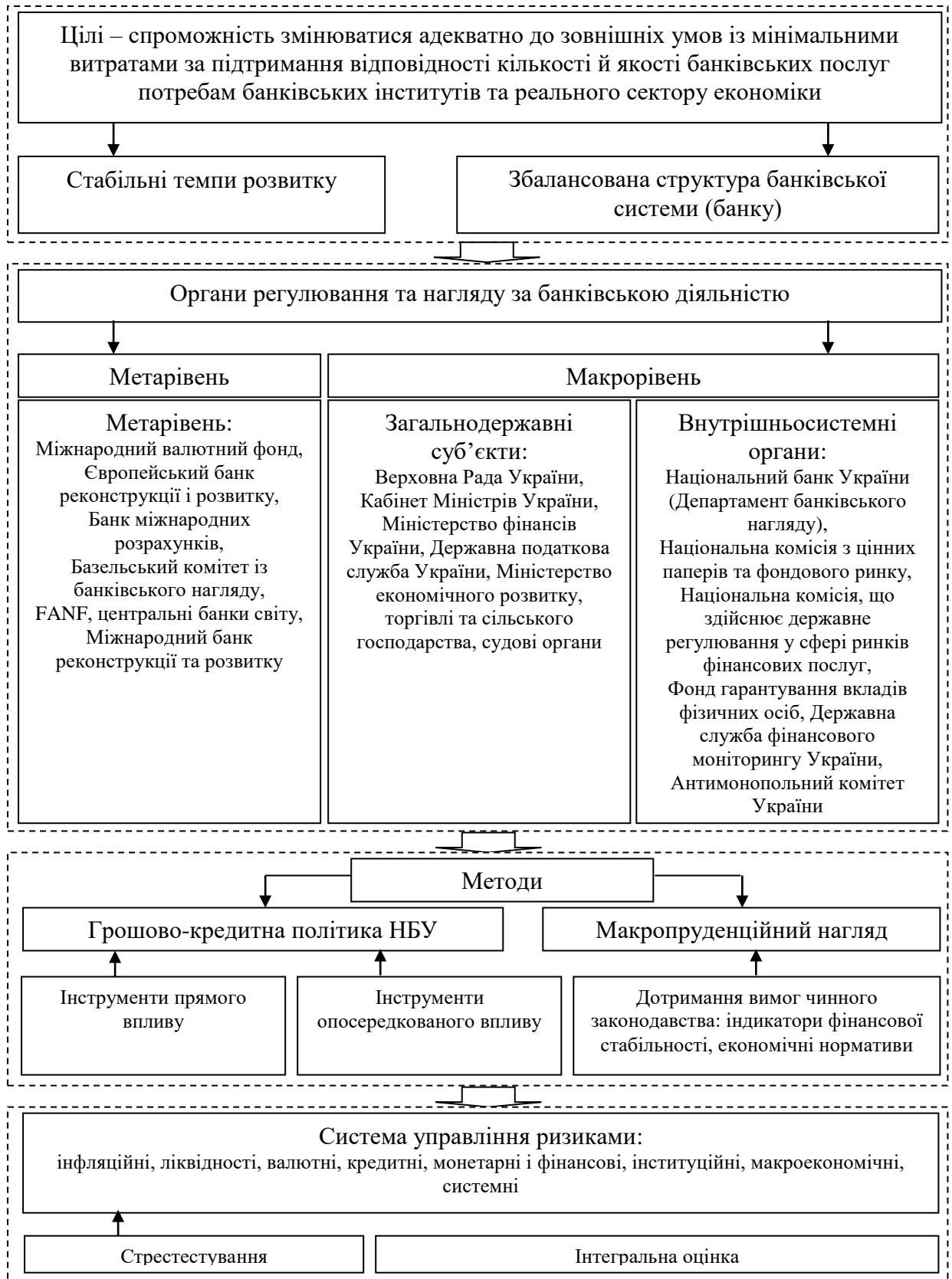

Рисунок 3.4 - Механізм забезпечення фінансової стабільності банківської системи України (банку)

Підвищення фінансової стабільності банківської системи, підтримки її ліквідності, відновлення довіри до банківської системи є запорукою відновлення дії механізму перерозподілу тимчасово вільних коштів в економіці на користь фінансування інвестиційних проектів, проектів із розширення та активізації виробництва, а також забезпечення процесів детінізації економіки й фінансової стабілізації. Тому забезпечення фінансової стабільності комерційного банку вкрай необхідне для розвитку економіки нашої держави.

Механізм управління фінансовою стабільністю банку є частиною загальної системи управління банківською системою, що забезпечує вплив на чинники, від яких залежить загальний результат діяльності банку (рисунок 3.4).

Для забезпечення фінансової стабільності комерційного банку досить важливим є узгодження управлінських рішень та досягнення певних пропорцій між усіма складовими компонентами механізму управління фінансовою стабільністю. Все це позитивно вплине на рівень прибутковості, зниження ризиків, контроль та підтримання ліквідності й платоспроможності на достатньому рівні, що призведе до досягнення цілей банку та підвищення його конкурентної позиції на банківському ринку.

Висновки

У магістерській дипломній роботі подано варіант вирішення наукового завдання щодо управління фінансовою стабільністю банку за матеріалами АТ «Державний ощадний банк України».

Фінансова стабільність банку - міра повноти і якості виконання своєї місії, вирішення завдань, що забезпечує ефективність управління, досягнення позитивного фінансового результату, скорочення ризиків та сприяє подальшому розвитку банку.

Факторами фінансової стабільності банків є певні рушійні сили, що сприяють безпеці банку і його стабільному розвитку або, навпаки, виступають причинами проблемності. Їх поділяють на зовнішні та внутрішні чинники впливу, які умовно можна ще ранжувати на економічні, правові, соціальні, політичні та техніко-технологічні.

Для забезпечення стабільності банків в майбутньому має бути забезпечення прозорості, достатності інформації у сфері оцінки фінансового стану банків, оскільки досить часто керівництво банку нерідко приховує інформацію.

Виходячи з визначення поняття «система», між основними елементами системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи існують взаємозв'язки. Для його визначення нами побудована схема взаємозалежності між метою, завданнями, суб'єктами, об'єктами, функціями, принципами та інструментами банківського регулювання у контексті досягнення фінансової стабільності банківської системи.

Особливістю її побудови є визначення рівня забезпечення фінансової стабільності, узгоджене поєднання інструментів монетарної політики НБУ, існуючих і перспективних до впровадження інструментів макро- та мікропруденційного регулювання, що дозволяє сформувати комплексний

підхід щодо забезпечення фінансової стабільності та які доцільно враховувати в процесі її моніторингу.

Розбудова системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи (банків) дозволить загалом поліпшити структуру фінансової системи і стимулювати реструктуризацію реального сектору економіки, стабілізувати темпи розвитку вітчизняної економічної системи.

Функціонування системи організаційно-економічного забезпечення фінансової стабільності банківської системи (банків) на основі врахування рекомендацій провідних міжнародних фінансових організацій підвищить ефективність виконання НБУ своїх функцій щодо реалізації виваженої монетарної політики, моніторингу системних ризиків, усунення структурних диспропорцій, застосування упереджувальних заходів для недопущення розгортання кризових процесів.

Національний банк здійснює регулювання діяльності банків і встановлює вимоги стосовно певного виду діяльності банків. Ці вимоги називаються нормативами НБУ. Недотримання банками встановлених нормативних значень є підставою для вживання Національним банком відповідних заходів впливу згідно з Законом України та нормативно-правовими актами Національного банку з питань застосування до банків заходів впливу за порушення вимог банківського законодавства. Головними вимогами є економічні нормативи стосовно капіталу та ліквідності банків.

АТ «Державний ощадний банк України» забезпечує реалізацію своєї стратегічної мети – є прибутковим, комерційно орієнтованим банком з високою стійкістю бізнесу, лідером у частині інновацій та задоволення клієнтських потреб.

Загальна структура активів Ощадбанк є задовільною та дозволяє ефективно управляти ними. Банк підтримує стратегію нарощування власних фінансових ресурсів і проводить політику, спрямовану на зниження ризиків, збереження високого рівня ліквідності й удосконалення структури кредитних

ресурсів, а також піклується про фінансове благополуччя кожного свого клієнта, керуючись принципами відкритості, довіри та партнерства.

Ощадбанк є універсальним банком, який надає послуги всім групам клієнтів. Активно розвиває програми кредитування фізичних осіб: надає позики на придбання нерухомості на первинному та вторинному ринках, кредити під заставу нерухомості, автокредити, кеш- та карткові кредитні продукти.

Ощадбанк також є лідером за приростом депозитного портфеля фізичних осіб. Значними є досягнення фінансового інституту в розбудові безготівкових проектів. Йдеться про запровадження новітніх платіжних інструментів, а також розвиток інфраструктури безготівкових платежів.

Попри те що послуги для клієнтів мікро-, малого та середнього бізнесу Ощадбанк почав надавати лише у 2017 році, наразі він посідає місце в топ-5 українських банків за ключовими показниками в цій сфері: за розміром кредитного портфеля та пасивів і за кількістю клієнтів. Ощадбанк серед лідерів реалізації державної підтримки ММСБ «Доступні кредити: 5-7-9%» у частині інвестиційного кредитування.

Ощадбанк як універсальний банк продовжує активну співпрацю з великими бізнесом. У 2020 році банк профінансував великих корпоративних клієнтів на суму більш ніж 4,6 млрд грн. Серед них приватні та державні компанії, що працюють у різних галузях економіки.

Однак, для підтримки стабільності функціонування та забезпечення фінансової діяльності АТ «Державний ощадний банк України» на ринку банківських послуг в сучасному турбулентному середовищі, необхідно проводити постійний моніторинг та визначати стратегічні напрями забезпечення фінансової стійкості та управління ризиками.

Для забезпечення фінансової стабільності комерційного банку досить важливим є узгодження управлінських рішень та досягнення певних пропорцій між усіма складовими компонентами механізму управління фінансовою стабільністю. Все це позитивно вплине на рівень прибутковості,

зниження ризиків, контроль та підтримання ліквідності й платоспроможності на достатньому рівні, що призведе до досягнення цілей банку та підвищення його конкурентної позиції на банківському ринку.

Використання одночасно кількох методик оцінки фінансової стабільності банку дає змогу найбільш точно оцінити рівень фінансової стабільності банку, при цьому не порушивши жодного нормативу НБУ та визначивши ризики разом із методами їх мінімізації.

Для забезпечення фінансової стабільності комерційного банку досить важливим є узгодження управлінських рішень та досягнення певних пропорцій між усіма складовими компонентами механізму управління фінансовою стабільністю. Запропонований нами механізм управління фінансовою стабільністю дозволить позитивно вплинути на рівень прибутковості, зниження ризиків, контроль та підтримання ліквідності й платоспроможності на достатньому рівні, що призведе до досягнення цілей банку та підвищення його конкурентної позиції на банківському ринку.

Сучасний ефект від запропонованих заходів підвищення стабільності банків безумовно сприятиме відновленню довіри до банківської системи та підвищенню капіталізації банківської системи України, а також підвищить конкурентоспроможність вітчизняних банків на світовому фінансовому ринку та забезпечить фінансову стабільність національної економіки на шляху інтеграції у світове господарство.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Природа економічної безпеки комерційного банку / О.І. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 7. – С. 12–19.
2. Белова, І. Визначення фінансової стабільності України [Текст] / І. Белова, С. Башлай // Вісник Національного банку України. – 2013. – №. 7. – С. 25-31
3. Варцаба В.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: Навч. Посібник/ В. І. Варцаба, О. І. Заславська - Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. - 364 с.
4. Гребенюк Н.В. Формування технологій стратегічного управління банком, ураховуючи його функціональні особливості. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 7. Ч. 1. С. 92–95.
5. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи 2018 р.) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-pidtrimav-onovleni-zasadi-strategichnogo-reformuvannya-derzhavnogo-bankivskogo-sektoru>
6. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи 2020 р.) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-principi-strategichnogo-reformuvannya-bankiv-derzhavnogo-sektoru>
7. Карчева Г. Т. Фінансовий стан банків України в умовах загрози світової фінансово-економічної кризи / Г. Т. Карчева // Ефективна економіка. - 2020. - № 3.
8. Дзюблюк, О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль : Терно-граф, 2009. – 316 с.

9. Ключко Л.А. Фінансова стійкість банків: теорія та методика оцінки: [монографія] / Л. А. Ключко; Національний університет ДПС України. – Ірпінь, Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. – 246 с.

10. Ключові показники розвитку економіки та фінансового сектору України за 2019 рік. Річний звіт НБУ 2019 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2019.pdf?v=4

11. Коваленко В. В. Імперативи забезпечення фінансової стабільності банківської системи/ В. В. Коваленко// Інфраструктура ринку. – 2018. - Вип. 22. – С. 196-202.

12. Коваленко В. В. Моніторинг фінансової стабільності банківської системи України/ В. В. Коваленко, Н.В.Радова// Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – Вип 2(19). – С. 322-330.

13. Коваленко В. В. Теоретичні та методичні підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи/ В. В. Коваленко, Ю. О. Гаркуша// Вісник Національного банку України. - 2013. - № 9. - С. 35–45.

14. Комплексна програми розвитку банківської системи України на 2015 - 2020 роки – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1327.html

15. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року : [Постанова правління НБУ від 18.06.2015 № 391] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>

16. Конституція України : [Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

17. Кузнєцова А. Я. Концептуальні положення забезпечення стабільності банківської системи / А. Я. Кузнєцова, Н. П. Погореленко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2018. - № 3(26). - С. 4-16.

18. Лазня А.В. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності і складових організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової стабільності банківської системи / А.В. Лазня // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2014. - № 1. - С. 194–199.

19. Ларионова И. В. Реорганизация коммерческих банков / И. В. Ларионова. - Москва : Финансы и статистика, 2000. - 368 с.

20. Лесик В. О. Визначення доміант забезпечення фінансової стабільності банківської системи / В. О. Лесик // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». – 2017. – № 7. – С. 11–25.

21. Лесик В. О. Визначення основних напрямів удосконалення і підвищення ефективності діючої системи моніторингу фінансової стабільності банків / В. О. Лесик // Тези доповідей на X Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів, молодих учених та науковців «Проблеми та перспективи розвитку регіональної економіки» (Кременчук, 24 квітня 2015 р.) / За заг. ред. П.І. Сокурєнка. – Кременчук : ПП Щербатих, 2015. – С. 211–212.

22. Лесик В. О. Особливості моніторингу фінансової стабільності банківської системи / В. О. Лесик // Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків» (Черкаси, 27 жовтня 2017 р.). – Черкаси : ЧННІ ДВНЗ «Університет банківської справи», 2017. – С. 193–196.

23. Лесик В. О. Теоретичні положення формування системи забезпечення фінансової стабільності банківської системи / В. О. Лесик // Економіка і фінанси. – 2017. – № 9. – С. 131–141.

24. Максимова А.В. Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми їх застосування / А.В. Максимова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 8. – Ч. 3. – С. 205–208.

25. Малахова О.Л. Управління фінансовою стійкістю банків: Навчальний посібник/ О. Л. Малахова, Р. В. Михайлюк. - Тернопіль: Вектор, 2011. – 300 с.

26. Маслова А.Ю. Фінансова стабільність банку та напрями її забезпечення в сучасних умовах/ А.Ю.Маслова, О.М.Мусієнко, П.В.Федорченко// Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2016. – Вип. 2. – С.68-78.

27. Міщенко В. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. Міщенко, А. Незнамова // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 4–9.

28. Науменкова С. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи/ С.Науменкова// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – Вип. 12. – С.39-47.

29. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

30. Офіційний сайт АТ Ощадбанк [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.oschadbank.ua/ua/about>

31. Петриченко Л.Ю. Забезпечення фінансової стабільності комерційних банків України : автореф. дис. к. е. н. : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Л.Ю. Петриченко ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 18 с.

32. Погореленко Н.П. Діагностика умов функціонування банківської системи України/ Н.П. Погореленко, М.М. Лютий// Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2019. - Вип.33. - С. 198-204.

33. Погореленко Н.П. Методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку/ Н.П. Погореленко// Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 26, Ч. 2. – С. 97-102.

34. Положення про порядок підтвердження Радою Національного банку України наявності або відсутності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України,

виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи держави: [Рішення Ради Національного банку України 26.02.2019 № 8-рд] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr008500-19>

35. Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): [Постанова правління НБУ від 15.02.2018 №13] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013500-18>

36. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: [Постанова правління НБУ від 30.06.2016 № 351] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

37. Про банки і банківську діяльність: [Закон від 07.12.2020 № 2121-III] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

38. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: [Постанова НБУ від 28.08.2001 № 368] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>

39. Про затвердження Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України: [Постанова правління НБУ від 18.07.2019 № 97] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0097500-19>

40. Про затвердження Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру операційного ризику: [Постанова правління НБУ від 24.12.2019 № 156] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0156500-19>

41. Про Національний банк України: [Закон від 20.05.1996 № 679-XIV] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

42. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні : [Рішення правління НБУ від 15.12.2017 № 803-рш] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17>

43. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR): [Постанова правління НБУ від 15.02.2018 №101-рш] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18>

44. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України: [Постанова правління НБУ від 06.08.2009 N 460] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>

45. Савлук, М. І. Гроші та кредит [Текст] : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2011. – 602 с.

46. Сидорчук Н.М. Банк в умовах пандемії коронавірусу/ І.В.Форкун, Н.М.Сидорчук// Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2020. 104 с. – С. 51-52.

47. Фінансова стабільність банків в Україні: організаційно-управлінські аспекти: монографія / С. К. Реверчук, А. В. Фалюта. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. - 208 с.

48. Фомін, І. Рейтингова оцінка комерційного банку в системі діагностики його конкурентоспроможності [Текст] / І. Фомін // Вісник НБУ. – 2012. – № 4. – С.11-13.

49. Усков Д. Ю. Финансовая стабильность банков: методологический подход [Текст] /Д. Ю. Усков // Социально-экономические явления и процессы. – 2013. – № 5 (051). – С. 200- 204.

50. Финансово-кредитный энциклопедический словарь [Текст] / под общ. ред. А. Г. Грязновой. – Москва: Финансы и статистика, 2011. – 1168 с.

51. Харченко Т.О. Особливості формування стратегії розвитку організації на основі життєвого циклу. Проблеми системного підходу в економіці. 2017. Вип. 6(62). Ч. 2. С. 32–37.

52. Хуторна М. Е. Особливості функціонування системи забезпечення фінансової стабільності кредитних установ в Україні/ М.Е.Хуторна// Ефективна економіка. - 2019. - №6. - URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7112>.

53. Хуторна М. Е. Принципи забезпечення фінансової стабільності кредитних установ/ М. Е. Хуторна// Фінансовий простір. - 2017. - № 3 (27). - С. 55–59.

54. The Basel Committee – URL: <https://www.bis.org/bcbs/index.htm>

55. Basel III: The Net Stable Funding Ratio. Basel Committee on Banking Supervision, October 2014. [on-line]: www.bis.org/bcbs/publ/d295.htm

56. Crockett A. The Theory and Practice of Financial Stability / A. Crockett // GEI Newsletter Issue. Global Economic Institutions. – 1997. – № 6 – URL: <http://www0.gsb.columbia.edu/faculty/fmishkin/PDFpapers/jep99.pdf>.

57. Deutsche Bundesbank – URL: <https://www.bundesbank.de/en>

58. Enhancements to the Basel II framework. Basel Committee on Banking Supervision, July 2009. [on-line]: www.bis.org/publ/bcbs157.htm

59. European Central Bank – URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>

60. Modifications to the Current List of Financial soundness indicators. Background paper / International Monetary Fund. – November, 2013. – 47 p. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/111313b.pdf>.

61. Norges Bank – URL: <https://www.norges-bank.no/>

62. Narodowy Bank Polski – URL: <https://www.nbp.pl/>

63. Padoa-Schioppa T. Central banks and financial stability: exploring a land in between: Paper presented at the Second ECB Central Banking Conference «The transformation of European financial system»/ T. Padoa-Schioppa - Frankfurt on Main. - October, 2002.

64. World Bank Group – URL: worldbank.org

65. World Economic Outlook (International Monetary Fund). Hopes, Realities, and Risks. April 2013 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2013/01>.

ДОДАТКИ